سیمۆن بێرمان

هۆمۆ ساکەر و ڕەخنە لە دیموکراسیی بۆرژوازیی

دەربارەی جۆرجیۆ ئاگامبێن

و. لە ئینگلیزییەوە:

پێشڕەو محەمەد

ناوەرۆک

پێشەکیی وەرگێڕ

1. جۆرجیۆ ئاگامبێن کێیە؟

2. هۆمۆ ساکەر و ڕەخنە لە دیموکراسیی بۆرژوازیی

3. بایۆپۆلەتیک

4. دۆخی نائاسایی

5. نەبوونی بەرەنگاریی

6. یاسا، خاوەنداریێتیی و ژیانی هەرەوەزیی

دەرەنجام

پەراوێزەکان

پێشەکیی وەرگێڕ

سالانێک بە کارەکانی ئاگامبێنەوە سەرقاڵ بووم، لە پڕۆژەکەی ئەوەوە، فێری زۆر خاڵی تازە و ڕۆشنکەرەوە بووم، لەو میانەیەشدا بەشدارییم کرد لە وەرگێڕانی دەقەکانی و هەروەها کتێبەکەی کاترین میلزیش بەناوی فەلسەفەی ئاگامبێن، وەک دەروازەیەک بۆ تێگەیشتن لە کۆی بیری ئاگامبێن. ئەم فەیلەسوفە چەپە ئەکادیمییە ئیتاڵییە، کۆمەکێکی زۆری بە نەوەی نوێی مارکسیستەکان کردووە لە جەوهەری یاسا لەمڕۆدا تێبگەن، بێگومانیش مارکسیستە شۆڕشگێڕەکان بەباشیی، دەبێت، لێیەوە فێر ببن.

لەم کورتە پێشەکییەدا نامەوێت هەم لەسەر باسکردنی فیکری ئاگامبێن بووەستم، هەم لەسەر ناوەڕۆکی نووسینەکەی سیمۆن بێرمان، ئێستا خۆشبەختانە بۆ ئەوانەی دەیانەوێت لە بیری ئەم بیرمەندە تێبگەن دەتوانن بگەڕێنەوە سەر کتێبی: "کاترین میلز، فەلسەفەی ئاگامبێن، وەرگێڕانی پێشڕەو محەمەد"، کە لە کتێبخانەکانی کوردستاندا دەستدەکەوێت؛ ئەوەی مەبەستمە بە کورتیی

ئاماژەی پێبدەم، ئەوەیە، کە بۆچی ئەم نامیلکەیەم کرد بە کوردیی؟

وەڵامی ئەم پرسیارە لەناوەرۆکی ئەم دەقەدا هەیە، بەڵام لەڕاستیدا دوای دابڕانێکم لە ئاگامبێن، و گەڕانەوە بۆ ڕەخنەی ئابووریی سیاسیی و لەم میانەیەشەوە تێگەیشتن لە یاسا لەمڕۆدا و بەشداریکردن لە بزووتنەوە دژە سەرمایەدارییەکان و جارێکی دیکە خوێندنەوەی واڵتەر بنیامین (کە فیگوری سەرەکیی پڕۆژەکەی ئاگامبێنە) و تێگەیشتنی شۆڕشگێڕانەتر لە دەقەکانی، و هەروەها بەکۆمەکی زیاتری نووسراوەکانی میشێل لوویی (کە کتێبەکەیم دەربارەی بنیامین کردووە بەکوردیی و لەم ماوەیە، بڕیارە چاپ و بڵاو بکرێتەوە)، تێگەیشتم کە در و قەڵشەکانی فیکری ئاگامبێن لەکوێدا هەن. خۆشبەختانە نووسەری ئەم نامیکەیە ئەم ئەرکەی بۆ ئاسانتر کردم. بەتایبەت کتێبەکەی بەناوی "کوشتنەکانی پۆلیس و یاسا"، بەشدارییەکی درەوشاوەیە لەم بوارەدا و هەروەها دەروازەیەکی شۆڕشگێڕانە و ڕۆشنگەرانەشە بۆ تێگەیشتن لە جەوهەری یاسای سەردەمی مۆدێرن. بەئومێدی ئەوەی دەرفەتی وەرگێڕانی ئەم کتێبەیشم بۆ دروست ببێت لە داهاتوویەکی نزیکدا.

سیمۆن بێرمان کە پرۆفیسۆری یاسایە لە لەندەن و کتێبەکانی بە درەوشاوەترین دەق لەم بوارەدا دادەنرێن و

هەروەها ئەندامی پارتی کرێکارانی سۆسیالیستی بریتانیا و دەستەی نووسەرانی گۆڤاری "ئەنتەرناسیۆنال سۆسیالیزم"ـە، بە وردیی لەسەر فیکری ئاگامبێن، لەم نامیلکەیەدا، دەوەستێت و سەرەڕای باسکردن لە ڕەهەندە زۆر فێرکەرەکانی فیکری ئەم بیرمەندە دەوەستێت و گرنگییەکەی بەتەواوی بۆ ئێمە دەردەخات، هاوکات پەنجە لەسەر کێشە بنچینەییەکانی بیری ئاگامبێنیش دادەنێت، بەتایبەت لە هەڵەتەفسیرکردنی واڵتەر بنیامیندا لەسەر چەمکی یاسا و توندوتیژیی و دۆخی نائاسایی.

پێشڕەو محەمەد

2019 .1 .1

کۆڵن

لەم ساڵانەی دواییدا، ***جۆرجیۆ ئاگامبێن***ی فەیلەسوفی ئیتاڵی بووە بە یەکێک لە دیاریترین کەسایەتییە مشتومڕسازەکانی ناو مەیدانی ئەکادیمیی[1]. بەڵام لەگەڵ فیگور و کەسایەتییە دیارەکانی دیکەی وەک میشێل فوکۆ، ئەنتۆنیۆ نێگری و ئالان بادیۆ، ناوی ئاگامبێن و کاریگەرییەکانی سنوورەکانی ئەکادیمیا دەبڕێت و دەچێتە دەرەوەی ئەم سنوورانەوە. ناوبانگی بەردەوام لە هەڵکشاندا دەبێت بەتایبەت لە نیوەی ئەم دەیەی دواییدا، زیاتریش بەهۆی بەشداریکردنەکەی لە زنجیرە کتێبی ***هۆمۆ ساکە***ردا کە لە ناوەڕاستی دەیەی 1990دا بڵاوکرایەوە و هێشتاش بەردەوام چاپ و بڵاودەکرێتەوە. ئەم کارە لێکۆڵینەوەیەکی بەرفراوان لەو پارادایمانەدا ئەنجام دەدات کە لەسەر بناغەی ئایدیای خۆرئاوایی بۆ حاکمییەت دامەزراوە –بە بۆچوونی من– سەرەڕای کەموکوڕییەکانی، ڕەخنەیەکی ڕادیکاڵ و تازەیە لە یاسا و دەوڵەت، کە کەرەستەیەکی گرنگە بۆ هەموومان لە خەباتماندا دژی جەنگ، نادادپەروەریی سیستەمی یاسایی تاوان، یان چەوساندنەوە

و ناعەدالەتیی بەگشتیی، و ناتوانین ئەمانە فەرامۆش بکەین. هەروەها پرۆژەکەی ئاگامبێن لەمڕۆدا کاریگەرییەکی گەورەی لەنێو ژینگەی بەڕادیکاڵبووی نێوان ئەکادیمیستەکان و خوێندکارانی بوارێکی بەرفراوانی بوارەکانی زانستە مرۆیی و زانستە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە و هەروەها لەنێو چالاکوانانی دیکەدا هەیە. ڕەخنەکەی لە دیموکراسیی سەرمایەداریی، ئەگەرچی هیچ کاتێک بەدیاریکراوی ناوێکی ئاوای بۆ پرۆژەکەی بەکارنەهێناوە، هێشتا تازە و گشتیی و کاریگەرییەکی زۆری هەیە. لەڕاستیدا، دەربارەی پرسی گرنگ و یەکالاکەرەوەی پەیوەندیی نێوان یاسا و دۆخی نائاسایی، ئەو پرسیارەی باس لە دەسەڵاتێکی خێرا و زەروورییی لە جیهانێکدا دەکات کە ناوچە خۆڵەمێشییە یاساییەکانی گوانتانامۆ، ڕادەستکردنەوەی سەروئاسایی، کەمپی جەماوەرانی پەنابەر، گرتنی ناسنووورداری "تیرۆریست"انی گومانلێکراو بەبێ دادگا، ڕەشبگیریی "پێش-تاوان" بەشێوەیەکی بەرفراوان و ڕوولەزیاد بۆ زاڵبوون و باڵادەستکردنی سیاسەتی پۆلیسیی لە ئاستیی جیهانیی و ناوچەییدا، ئەو پرسیارانەن کە ئاگامبێن شیکارییەکی وا بەدەستەوە دەدات کە دەبێت مارکسیستەکان و لەڕاستییدا هەموو شۆڕشگێڕان لێیەوە فێرببن.

جۆرجیۆ ئاگامبێن کێیە؟

ئاگامبێن لە ساڵی 1942 لەدایکبووە، لە ساڵانی ئاڵۆزییەکانی کۆتاییەکانی دەیەی 1960 و سەرەتاکانی دەیەی 1970دا تەنها لاوێک بووە. زۆرێک لەو ئایدیا و بیرۆکانەی ئێستا دەریان دەبڕێت – سروشتی بێهۆشکەری کولتووری هاوچەرخ، بەردەوامێتیی و بەهێزیی مەیلە دەسەڵاتخوازییەکانی ناو دڵی دیموکراسیی لیبراڵی خۆرئاوایی، سەگباوەڕیی و بەدبینیی بەرانبەر بە ئاراستە سیاسییە سەرەکییەکان – ڕیشەیان لەنێو ئەم قۆناغەدا هەیە. هەندێک لە کاریگەرییە فەلسەفییە سەرەکیی و ئەساسییەکانیشی دەگەڕێنەوە بۆ ئەو کەسانەی لەم کاتەدا ببوونە کەسایەتیی دیار و کاریگەر، کەسایەتیی و فیگورە دیارەکانی وەک ***گی دیبۆر*** و ***میشێل فوکۆ***. وێڕای ئەمە، وادەردەکەوێت ئاگامبێن ڕۆڵ و چالاکییەکی کەمی لەناوەوەی بزووتنەوەکانی ئەو قۆناغەدا گێڕاوە. بەپێچەوانەوە بەشداریی لە زۆرێک لەو سیمینارانەدا کردووە کە لەلایەن یەکێک لە دامەزرێنەرانی بوونگەراییەوە، مارتین هایدیگەر، بەڕێوە دەبرا و دەستیکرد بە دروستکردن و بونیادنانی پیشەی ئەکادیمیی خۆی لەو سەروبەندەدا. هەروەها بووە بەشێک لە ژینەری ڕادیکاڵی هونەرمەندان و هەروەها نووسەرانی وەک ئینگبۆرگ باخمان، ئلسا مۆرانتە و ئیتالۆ کالڤینۆ و دەرهێنەری سینەمایی پییر پاولۆ

پازۆلینی. تەنانەت ئاگامبێن وەک ئەکتەر بەشداریی لە فیلمەکەی پازۆلینیی ***گێڕانەوەی ئینجیل بەگوێرەی مەتا***دا دەکات.

ئەم نزیکبوونەوەیە لە بیری ڕادیکاڵ لەکاتێکدا تا ئەمڕۆش سنووری خۆی لەگەڵ پراکتیکی ڕادیکاڵدا پاراستووە و نەچووەتە ناوییەوە، ڕیشەی لەنێو بەها و کەموکورتییەکانی کارەکە و پڕۆژەکەی ئەودا هەیە. کارە یەکەمینەکانی ئەو بەگشتیی لەبواری زمان، ئۆنتۆلۆژیا و ئێستاتیکا (جوانیناسی)دان. بەڵام لە سەرەتای دەیەی 1990ـەوە دەستدەکات بە چڕبوونەوە و فەکوسکردن لەسەر ڕەخنەی ناڕوونی سیاسەتە هاوچەرخەکان، و ئەو شێوازانەی تیایدا گروپە تایبەتەکان لە کۆمەڵگادا ناچاربوون لە پەراوێزەکانی ژیانی کۆمەڵایەتیدا بمێننەوە. بەدرێژایی ئەم قۆناغە، لە 20 ساڵی دواییدا، ئاگامبێن سەرنجێکی بەرفراوانی بەلای خۆیدا ڕاکێشاوە، و بەشێوەیەکی بەردەوام فراوان دەبێت و دەستیکردووە بە بڵاوکردنەوەی بەرگە زنجیرەییەکانی کتێبی ***هۆمۆ ساکەر***.

هۆمۆ ساکەر و ڕەخنە لە دیموکراسیی بۆرژوازیی

لە سەرەتاکانی دەیەی 1990ـەوە، ئاگامبێن دەستیکردووە بە بیرکردنەوە و تەواوکردنی کارە سەرەکییەکەی، ***هۆمۆ ساکەر***. بەشێک لە تێم و کرۆکە سەرەکییەکانی ڕیشەیان لەنێو هەندێک لە وتارەکانیدا هەیە کە دواتر لە کتێبێکی کۆمەڵە وتاردا بەناوی ***ئامرازە بێ ئامانجەکان: چەند تێبینییەک دەربارەی سیاسەت***، بڵاوی کردنەوە. لە 1995دا، وەک یەکەم بەرگی کتێبەکەی، ***هۆمۆ ساکەر: دەسەڵاتی حاکم و ژیانی ڕووت***، بڵاوبووەوە. لەوکاتەوە زنجیرەی ئەم کتێبانە بەگوێرەی بەرنامەڕێژی، شەش بەرگی لێ بڵاوکراوەتەوە[2]. ئەو وەزیفە و ئەرکەی ئاگامبێن کە گرتوویەتییە ئەستۆی خۆی، شتێک نییە جگە لە "دووبارە بیرکردنەوە لەهەموو کاتیگۆرییەکانی نەریتی سیاسیی ئێمە بە وردبوونەوە لە پەیوەندیی نێوان دەسەڵاتی حاکم و ژیانی ڕووت"[3]. لە ڕوانگەی ئاگامبێنەوە ئەمە زۆر زەرووریيە کە دەتوانین ئامێری دەسەڵات بەڕوونی دەستنیشان بکەین و لە ڕێڕەوی خۆیدا ئەم ئامێرە

بوەستێنین و ستۆپی پێبگرین[4]. ئەم کتێبانە فێرکارییەکی کاریگەر و بەرچاو دەخەنە بەردەستمان، ئەگەرچی بەگشتی تەواو ئەبستراکتن، لێکۆڵینەوە لە تێپەڕین لە سەردەمی کۆنەوە بۆ سکۆلاستیسیزمی سەدەکانی ناوەڕاست، لەدایکبوونی فەلسەفەی سیاسیی مۆدێرن و شیکارکردنی پارادایمە یاساییەکان لەسەردەمی ڕۆمای کۆنەوە تا سەدەی بیست. بناغەی تیۆرییانەی پڕۆژەی ***هۆمۆ ساکەر*** پشت بە چوار بیرمەندی سەرەکیی دەبەستێت: کارڵ شمیت، واڵتەر بنیامین، هانا ئارنت و میشێل فوکۆ. شمیت و بنیامین بەگشتی بەهۆی ڕوانینەکانیان لەسەر دۆخی نائاسایی[1] بەکارهێنراون[5]. ڕیشەی کاریگەریی ئارێنت بەگشتیی بەهۆی وتارێکییەوەیەتی لە ساڵی 1943 بەناوی "ئێمەی پەنابەر"[2][6]، هاوشان لەگەڵ بەشەکانی کتێبەکەی بەناوی ***بنەماکانی تۆتالیتاریزم***[3][7]، کە مامەڵە لەگەڵ بەرتەسککردنەوەی مافەکانی مرۆڤ لە پەیوەندیدا بە دەوڵەت-نەتەوەوە دەکات. چەمکی "بایۆ-سیاسەت"[4] کە لەلایەن فوکۆوە بەکارهێنراوە و ناسێنراوە، بریتییە لە بەشی

---

[1] state of exception

[2] We Refugees

[3] The Origins of Totalitarianism

[4] biopolitics

دوایین و ڕەخنەیی کۆتا پارچەی تیۆریی[8]. پێش گفتوگۆکردن لەسەر ئەم کاریگەرییە جۆراوجۆرانە و پێگە و شوێنیان لە بەرهەمەکانی ئاگامبێندا، پێویستە باس لەوە بکەین کە ***هۆمۆ ساکەر*** چییە و کێیە.

ئاگامبێن بە کۆمەڵێک سەرچاوەی بەش بەش و جیا جیا لە یاسای ڕۆمانییەوە دەستپێدەکات کە دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی پێنجی پێش زایین و باس لە سەبژێکت (بکەر)ێک دەکات کە دەکرێت بکوژرێت بێ ئەوەی هیچ سزایەکی یاسایی بۆ بکوژ دیاری کرابێت، بەڵام ناکرێت هۆمۆ ساکەر بکرێتە قوربانیی، ئەمەیە ***هۆمۆ ساکەر*** (بەمانای ئەمرۆیی: مرۆڤی موقەدەس)[9]. ئاگامبێن ڕەگەزێکی بنچینەیی دەسەڵاتی حاکم لە وێنە و شیکاریی ئەم فیگور یان کەسایەتییەدا دەبینێت. بۆ پەیوەندییەکانی حاکم بە سەبژێکتەکانییەوە [هۆمۆ ساکەر] بەتەنها یەکێک نییە لە هێنانە ناوەوە و گونجێنراوەکان، کە سەر بە کۆمەڵگای سیاسیین، بەڵکو هەروەها بەشێوەیەکی بەرفراوان یەکێکیشە لە دەرکراوەکان[5]. ئەمەش واتا، حاکم هەم مافی ئەوەی هەیە ڕێگریی لە ئەوانیدیکە بکات نەیەنە ناو هەرێمەکەیەوە، هەم هەروەها مافی دەرکردن یان بەجێهێشتنی سەبژێکتەکانی خۆی هەیە. ئەگەرچی ***هۆمۆ ساکەر***

---

[5] exclusion

بەتەواوی لە یاسای ڕۆمانیدا نەماوە، و هیچ تۆمارکراوێکی بەرچاوی بەکاربردن و پیادەکردنەکەیشی نییە، بەڵام لە ڕۆژگاری مۆدێرندا ماوەتەوە و لەو فۆرمەدا دەردەکەوێت کە ئاگامبێن وەک "ژیانی ڕووت" وەسف و پێناسەی دەکات، ئەو ژیانەی هیچ گرنگییەکی لەودیوی واقیعی هەبوونی خۆیەوە نییە[10]. زاراوەی "ژیانی ڕووت"[6] هەوڵێکی ئاگامبێنە بۆ زیندووکردنەوەی جیاکاریی مەفهومیی نێوان دوو فۆرمی ژیان وەک ئامرازەکانی تێگەیشتن و دەرککردنی ئەو شتەی لەنێوان ژیانەکانی ئەو کەسانەدا هەیە کە بەختێکی تەواو و کافیان هەیە بۆ گونجان لەنێو کۆمیونیتیی (کۆمەڵەی) سیاسییدا و هەروەها ئەوانەی لە پەراوێزەکاندا ماونەتەوە یان بەتەواوی لەدەرەوە وەستاون و دەرکراون[11]. لە وتاری "دەربارەی ڕەخنەی توندوتیژیی" دەقێکی سەرەکیی بۆ ئاگامبێن، والتەر بنیامین باسی لەم کێشەیە و زەرووڕەتی ڕاوەستانەوە بەڕوویدا کردووە: "مرۆڤ بەهیچ نرخێک ناتوانێت لەگەڵ ژیانی تەنها و ڕووتی مرۆڤ و کەمتر لەوە، لەگەڵ ژیانی ڕووتی ناوخۆی ببێت بەیەک، یان تەنانەت لەگەڵ یەکێکی دیکە لە هەلومەرجەکان یاخود چۆنایەتییەکانی، وەک تاقانەییبوونی کەسایەتییە جەستەییەکەی ببێت بەیەک"[12].

---

[6] bare life

بێگومان "ژیانی ڕووت" میتافۆرێکی بەهێز و ئاشکراکەرە. ئەم میتافۆرەیە بەشێوەیەکی ورد و دەقیق بەلارێداچوونی ئەو جیهانە ئاشکرا دەکات کە سەرەڕای ئەوەی زیاتر لە پێشوو تیایدا ئاوێتە بووین، کەچی هێشتا دەتوانێت خەڵک تەریک بکات و سەرجەمیان بۆ پەراوێزەکان ببات، بۆ نموونە، پەنابەران، کەلاوەنشینەکان، گومانلێکراوە تیرۆریستییەکان و هتد. لەجیاتی بەخشینی ڕەهەندێکی ڕۆمانتیکی بەم گروپە پەراوێزخراوانە، وەک پۆستمۆدێرنیستەکان دەیکەن[13]، ئاگامبێن باس لەوە دەکات کە ئەوان یەکەم قوربانییەکانی دەسەڵاتێکی حاکمی سەرتاپاگیرن بەسەر ژیانەوە. ئەمە دەمانگەڕێنێتەوە بۆ ***هۆمۆ ساکەر*** کە لە یاسای ڕۆمانیدا وادەردەکەوت کەسێک بێت بە تەواوی دەرکرابێت و لە پێکهاتەکانی کۆمەڵگا بێبەشکرابێت. بەڵام ئەمڕۆ شتێک نییە بەناوی دەرەوەی دەسەڵاتی حاکم یان دەوڵەت–نەتەوە، هیچ فەزایەک بوونی نییە بتوانین لێیەوە لە چنگی دەسەڵاتی بیرۆکراتیی، یاسایی و دارایی سەرمایەداریی ڕابکەین. بەپێچەوانەوە، فەزاکان لەلایەن ئەو دۆخانەوە دروستکراون کە تیایاندا یاسا هەڵدەپەسێردرێت، بەڵام هەر لەوێدا کەسی ڕەتکراوە یان دوورخراوە بەتەواوی لەژێر چاودێریی دەوڵەت، بۆ نموونە کەمپی کاری زۆرمەلێ، ناوچەکانی ڕاگرتنی پەنابەران، ناوەندە زیندانییەکانی دوورە کەنارەکان بۆ "شەڕکەرانی نایاسایی" و هتددا دەمێننەوە. ئەم فەزایانە کە دۆخێکی

پشکنەرانەیان هەیە هەم لەدەرەوەی کردەی ئاسایی یاسان و هەروەها هەم لەڕێگای ئامرازە یاساییەکانەوە دروستکراون – چ لە فۆرمی نەزمی یاسایی یاخود نەزمی جێبەجێکاریدا. وەستان لەدەرەوەی حاکمییەتی یاسا خۆی لەخۆیدا جێبەجێکردن و ئەرکی یاسایە. ئەوەی ئاگامبێن ئەنجامی داوە ئاشکراکردنی ئەم ناوچە خۆڵەمێشییەی نێوان حاکمییەتی یاسا و دۆخی نائاسایی و پارادۆکسی دۆخی نائاساییە کە بووەتە دۆخێکی ئاسایی و باو.

کارە کلاسیکییەکەی کاڕڵ شمیت، ***تیۆلۆژیای سیاسی***، بە دێڕێکی بەناوبانگ دەستپێدەکات: "حاکم[7] ئەو کەسەیە بڕیار لە دۆخی نائاسایی دەدات"[14]. یان هەروەک زانۆس تسارتالۆدیس[8] لە پەیوەندیدا بە ***هۆمۆ ساکەر***ـەوە ئاماژەی پێداوە، حاکم "ئەو کەسەیە بڕیار لەسەر ئەوە دەدات لەهەر کاتێکدا کە کێ زیادەیەکی (نا)سیاسییە"[15]. کەوتنی حاکمییەتی یاسایی هاوشان لەگەڵ دۆخی نائاساییدا بەشێوەیەکی بەرفراوان لەو شێوە و ڕێگایەدا دەردەکەوێت کە ئەو هەنگاوە نائاساییانەی پێشتر دژی گروپە

---

[7] لەسەرجەمی ئەم کتێبەدا، وشەی حاکم بەمانای دادوەر یان قازی بەکارنەهاتووە، لە سەرجەمی ئەو کارانەی لەڕابردووەوە دەربارەی ئاگامبێن ئەنجامم داون، بۆ وشەی sovereign وشەی حاکمم بەکارهێناوە، چونکە هەم بەمانای ئەوەی حوکمڕانیی دەکات، هەم بەمانای ئەوەی کە حوکمی یاساییش دەردەکات. (وەرگێڕ)

[8] Thanos Zartaloudis

پەراوێزخراوەکان بەکاردەهێنران، ئێستا بەسەر سەرجەمی کۆمەڵگادا پیادە دەکرێت. بۆیە گرتن (دەستگیرکردن) بەبێ دادگاییکردن و نکوڵیکردن لە فۆرمەکانی دیکەی پرۆسەی یاسایی بەتەنها لە بنکە سەربازییەکاندا ڕوونادات، بەڵکو هەروەها لە زیندانییە ڕێکخراوەکانی وەک زیندانیی بێلمارش، کە لە ناوچەی ناوەوەی گرینوچی لەندەن هەڵکەوتووە، جێبەجێ دەکرێت. یاسای دژە-تیرۆریستیی بە بەردەوامیی بەستراوەتەوە بە موکافەحەی پۆلیسەوە. بەکارهێنانی ڕوولەهەڵکشانی "پەرژیندانان"[9] یان "ناوچە نەزۆکەکان" لە کاتی نارەزایەتییەکاندا وەک فەزا و ناوچە کاتییەکانی ئاوارتەی ناو دڵی میترۆپۆلیسەکان هەیە، کە بەسەر ئەو خەڵکانەدا پیادە دەکرێت، کە بەگشتیی خاوەن هەموو مافەکانی هاووڵاتیبوونن. بەم مانایە "لەوانەیە [ئەمڕۆ] هەمووومان ***هۆمنیس ساکری*** واقیعیی بین"[16]. لەبەر ئەوە دەوڵەتان دەتوانن چوارچێوە یاساییەکانی دیموکراسییە سەرمایەدارییەکان بەهەموو ئەو بانگەشانە بۆ ڕەوایەتیبوون بپارێزن هەڵیانگرتووە، کەچی لەهەمانکاتدا زۆربەی نۆرمەکانیان ژێرپێ دەخەن. ئەمە توانای بە

[9] Kettling، یان corralling، تاکتیکێکی پۆلیسە لەکاتی خۆپیشاندانەکاندا، دەیەوێت جەماوەری ناڕازی و خۆپیشاندەر بخاتە ناوچەی نادیار، یان بازنەی بەدەوردا دروستبکات تا دەنگی نەبیستریت یاخود نەبینرێت، یان بەگشتیی بەرەو شوێنە بێ کاریگەرەکان دەبرێن (وەرگێڕ)

دەوڵەت، بەتایبەت لەخۆرئاوا، بەخشیوە شێوازێکی سەرکوتی دەسەڵاتخوازانە بەکاربهێنێت بەبێ ئەوەی فۆرم و شێوازە ڕەسمییەکانی دیکتاتۆرییەتی وەک دەوڵەتی پۆلیسیی، ئەنجوومەنی بەڕێوەبردنی سەربازیی یان فاشیزم وەربگرێت. لەبەر ئەوە، زۆر قورسە جیاکاریی لەنێوان ئەرک و کارکردنی ئاسایی دیموکراسیی سەرمایەداریی و دۆخی نائاساییدا بکەین کە بەبەردەوامی یەک بەدوای یەکدا دێن.

زۆرێک لەو ئەرگومێنتانەی دژی وەرزە جۆراوجۆرەکان لەسەر "جەنگ دژی تیرۆر" دەهێنرێنەوە، پێیانوایە ئەمانە هەنگاوگەلی نایاسایین و بۆیە ناشەرعیی و ناڕەوان. بەمجۆرە بە بەردەوامی گوێمان لە بانگی گەڕانەوە بۆ حاکمییەتی یاسا وەک دژەژەهرێک بۆ ئیزافەکانی حکومەتەکانی بۆش و بلێر دەبێت. کێشەکە لەو واقیعەدایە کە زۆرێک لە هەنگاوەکانی "جەنگ دژی تیرۆر"، وەک دەستگیرکردن بەبێ دادگایی و دروستکردنی چاڵە ڕەشە یاساییەکان بۆ دوژمنانی دەوڵەت، زۆر پێشی 11ی سێپتێمبەر هاتووەتە ئاراوە. سەرەڕای ئەوەش، ئەگەر هەموویان نەبێت، زۆربەی ئەو هەنگاوانەی بەشێوەیەکی گشتیی وەک هەنگاوگەلی نایاسایی بینراون، زۆر زیاتر ڕیشەیان لەنێو یاسا دایە وەک لەوەی بەگشتیی دەبینرێت[17]. لەوانەیە بەهێزترین چەکی ئایدیۆلۆژیی لە

جبەخانەی دیموکراسیی سەرمایەدارییدا پێکهاتە و ستروکتوری یاسا و زمانی مافەکان بێت. ئەمانە چەمکگەلێکی سەرەکیین بۆ بونیادنان و دروستکردنی ئەفسانەی دەوڵەتی سەرمایەداریی. کاتێک بیر لە هەر یەکێک لە شۆڕشە بۆرژوازییەکان دەکەینەوە، ڕاستەوخۆ حاکمییەتی یاسا و مافەکانی مرۆڤ خۆی زەق دەکاتەوە. جاڕنامەی سەربەخۆیی[10] بەم ڕستەیە دەستپێدەکات کە "هەموو مرۆڤەکان بەشێوەیەکی یەکسان خوڵقێنراون" و شۆڕشی فەڕەنسیی جاڕی "مافەکانی مرۆڤ و مافەکانی هاووڵاتیان"ی دا. ڕاستە تا ڕۆژی ئەمرۆ "حاکمییەتی یاسا" وەک زەروورەتێکی وابەستە بە دیموکراسییەوە لە سەرتاسەری کایەی سیاسیدا کەڕەنای خۆی لێداوە. نەک تەنها ڕابەرانی جیهان و تیۆریزەکەرانی لیبراڵ وەک نیشانەی دەوڵەتێکی شارستان بانگەشە بۆ ئەم چەمکە دەکەن، بەڵکو هەروەها بەشە بەرچاوەکانی چەپی ڕادیکاڵیش ئەم کارە دەکەن. مێژوونووسی مارکسیست، ئی. پی. تۆمپسن گوتوویەتی کە حاکمییەتی یاسا باش بوو کە دەچێتە سەرووی کۆتایی سەرمایەدارییەوە[18]. لەمەدا، زۆرینەی ئەو مارکسیستە ئەکادیمییانە شوێنپێی ئەویان

[10] مەبەست لە جاڕنامەی سەربەخۆیی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکایە (وەرگێڕ)

هەڵگرت کە پاشان دەستیانکرد بە نووسین دەربارەی بابەتی یاسا لە سێ دەیەی ڕابردوودا[19].

ئەو ڕەخنەیەی دەکرێت لێرەدا بگیرێت ئەوەیە کە تا ئەو شوێنەی یاسا ئامرازێکی دەسەڵاتی حاکمە، ئەو مافە بنچینەییە بە هاووڵاتیان دەبەخشێت، کە دەتوانن دژی دەسەڵاتی حاکم بەکاری بهێنن[20]. "مافەکانی مرۆڤ" بووە بە بانگەوازێک بۆ لیبراڵەکان و تەنانەت چەپی ڕادیکاڵیش لە بەرانبەر بە دیاردەی دەسەڵاتی دەوڵەتیی ناسنووردار، کە لە سەردەمی جەنگ دژی تیرۆردا بووە بە شتێکی ڕوون و ئاشکرا و بەڵگەنەویست. بەڵام درز و قەڵشێکی کوشندە – بۆ زۆرێک بەمانای حەرفیی وشەکە – بوونی هەیە کە مافەکانی مرۆڤ بەڕاستی یاخود بەتەنهایی شمولی مرۆڤ ناکات، بەڵکو تەنها شمولی هاووڵاتییان دەکات[21]. و دەوڵەت بۆ هاووڵاتیانی خۆی بوونی هەیە نەک بۆ بوونی مرۆڤ بەشێوەیەکی گشتیی. ئا لێرەوە ئاگامبێن پشت بە کارەکانی هانا ئارنت دەبەستێت. نووسین خێرا دوای جەنگی دووەمی جیهان و دوای نازیزم، کە ملیۆنان پەنابەری دروستبکردوو، ئارنت خۆیشی یەکێک بوو لەو پەنابەرانە، گوتی کە چۆن:

"ئەم تێگەیشتنە لە مافەکانی مرۆڤ، کە لەسەر بنەمای بوونی گریمانەیی مرۆڤێکی جۆری دامەزراوە، ڕێک لەو کاتەدا لەرزا و

کەوت کە ئەوانەی بانگەشەی باوەڕبوونیان پێ دەکرد، بۆ یەکەمجار ڕووبەڕووی خەڵکانێک بوونەوە کە لەڕاستیدا هەموو تایبەتمەندییەکانی دیکە و پەیوەندییە تایبەتەکانی خۆیان لەدەستدابوو – جگە لەوەی هێشتا هەر مرۆڤ بوون"[22].

بایۆپۆلەتیک[11]

پێدەچێت چەمکی بایۆپۆلەتیکی میشێل فوکۆ گرنگترین کاریگەریی تیۆریی بێت لەسەر ***هۆمۆ ساکەری*** ئاگامبێن، ئەمەش ئەو چەمکەیە فوکۆ بۆ ئاماژەکردن بە فۆرمێکی دەسەڵات دایهێناوە کە لە کۆتاییەکانی سەدەکانی ناوەڕاستدا دەرکەوتووە و سەردەمی مۆدێرنیتەشی تەنیوەتەوە[23]. لەکاتێکدا لەسەردەمەکانی پێشووتردا حاکمییەت بەگشتیی لەسەر بنەمای کۆنترۆڵکردنی قەڵەمڕەو دامەزرابوو، کەچی لەسەردەمی مۆدێرندا بەگشتیی گرنگی بە دانیشتووان دەدات[24]. فوکۆ پێشتر زنجیرەیەک پراکتیک و هەنگاوی دیسپلینکارانەی لە شوێن و بوارەکانی وەک کەرتی تەندروستیی و سزادان باسکردووە، کە هاتووە بۆ دەستنیشانکردنی کاریگەریی ڕوولەهەڵکشانی دەسەڵات بۆ دروستکردنی هەمان جەستە و زەینی دانیشتووان[25]. بایۆپۆلەتیک بریتییە لەم جوڵەیەی دەسەڵات بەشێوەیەکی

---

[11] بایۆ سیاسەت یان سیاسەتی ژیانیی.

ڕاستەوخۆ لەسەر جەستەمان، لەسەر خودی ژیانمان. ئەم چەمکە شێواز و ڕێگایەکی بەکەڵەک بۆ تێگەیشتن لە فۆرمی نوێی بەرهەمهێنان، سەرمایەداریی بەدەستەوە دەدات کە هەوڵی بەدوائاست گەیاندنی چەوساندنەوەی هێزی کاری خۆی بەشێوەیەک دەدات کە هەم زۆر زیرەکانە، بەڵام زۆر بێڕەحمانەیە و هەم زۆر لەگەڵ ئەو شتەدا دەگونجێت کە پێشتر بەجێی هێشتووە. سەرەڕای ئەمە، گەشەسەندنی دەوڵەتی مۆدێرن وەک تەواوکەرێکی زەروورییی بۆ سەرمایە نەتەوەییە جۆراوجۆرەکان لە کێبڕکێکردن لەگەڵ نەتەوەکانی دیکە لە فۆرمەکانی دەسەڵاتدا دەرگیری ناو دەوڵەتی سەرمایەداریی بووە کە بەزەروورییی بەشێوەیەک بەدوای مامەڵە، ژماردن و هەڵسووڕاندن و دەستکاریکردنی دانیشتووانەوەیە تا بتوانێت ئاسانکاریی بۆ ئاوێتەکردنی حکومەت لە فەزا و جەستەکانی ئێمەدا بکات.

بەڵام، یەکێک لە کێشە سەرەکییەکانی کارەکەی فوکۆ هەوڵدانە بۆ بەکەمگرتنی مەرکەزییەتی دەسەڵاتی دەوڵەتی حاکم بەئاراستەی فراوانکردنی پەیوەندییەکانی دەسەڵات کە دزە دەکاتە ناو هەر ئاستێکی کۆمەڵگا لە تایبەتیترین ئاستی شەخسیدا تا گشتیترین ئاست. ئەمە هەر ئەوە بوو کە بووە هۆی ئەوەی پۆستمۆدێرنیستەکان فوکۆ لە هەوڵ و تەقەلاکانیاندا بۆ گوتنی ئەم خاڵە دابنێن کە فەکوسکردن و چڕبوونەوە لەسەر لاوازکردن و لەناوبردنی دەسەڵاتی

دەوڵەت یان چینی حاکم بەشێوەیەکی گشتیی، هەوڵێکی خەیاڵیی و یەکئاراستە بووە[26]. لەلایەکی دیکەوە، ئاگامبێن حاکمییەت، یاسا و دەوڵەت دەباتەوە سەر پێگە سەرەکییەکانیان وەک فۆرمەکانی باڵادەستیی و چەوساندنەوە. بەبۆچوونی من، لێرەدا ئەو سەرکەوتنی لە ئیقتباسکردنی بایۆپۆلەتیک بەدەستهێناوە، چونک یەکێک لە عەیب و قەڵشە هەرە سەرەکییەکانی ڕاستکردۆتەوە. لە پرۆژەکەی ئاگامبێندا ***هۆمۆ ساکەر*** دیارترین و ئەوپەڕی نموونەی ئەم دەسەڵاتەیە، دیاریترن و ئەوپەڕی بە مانای دروستکردنی ژیانێک کە هیچ نییە جگە لە بوونێکی ڕووت، بەڵام هەروەها بەمانای ئەوەش کە ***شێوازی جوڵانەوەی*** دەسەڵاتی حاکم سەبارەت بەو شتە پیشان دەدات کە ئێمە هەمووومان گوێڕایەڵ و ژێرفەرمانین. لە کارەکەی ئاگامبێندا، دەوڵەت بەشێوەیەکی ڕاست و دروست لە ناو سەنتەر و ناوەندی نەزم و ڕێسای بایۆپۆلەتیکییدا پێناسە کراوە، ئەویش لەڕێگای ژمارەیەکی زۆری تەکنیکە بەردەستەکانی بۆ ناساندن و دیاریکردن، ئەنجامدانی کاتیگۆرییە یاسایی و قەزاییەکان و کۆنترۆڵکردن و دەسەڵاتنواندن بەسەر بزووتنەوەی دانیشتواندا.

بەڵام ئیقتیباسی "بایۆپۆلەتیک" لەلایەن ئاگامبێنەوە، کە دەبێتە هۆی دابڕانێکی گرنگ لەگەڵ فوکۆ و ڕۆیشتنی بە ئاراستەیەکی دیکەدا، بەبۆچوونی من، بەئاراستەیەکی تەواو

هەڵەدا دەڕوات. بایۆپۆلەتیک لە چوارچێوەی مێژوویی فوکۆدا وەرچەرخانێکی دەقیق و یەکالاکەرەوە پیشان دەدات کە لەگەڵ دەرکەوتنی مۆدێرنیتەدا دێت. لەبەر ئەوە، فوکۆ دەتوانێت بەمێژووییبوونی ئەم گەشەکردنە وەک وەرچەرخان لە فۆرمێکی کۆمەڵایەتییەوە (فودالیزم) بۆ فۆرمێکی دیکە (سەرمایەداریی) ببینێت. بەڵام لەگەڵ ***هۆمۆ ساکەر***دا ئاگامبێن ڕیشەکانی "بایۆپۆلەتیک" دەگەڕێنێتەوە بۆ زەمەنێکی زۆر کۆنتر، بۆ سەرەتاکانی کۆماری ڕۆما یان تەنانەت کۆنتریش. ئەنتۆن شوتز، مێژوونووسیی یاسایی، خاڵەکە بەمجۆرە پوخت دەکاتەوە: "هەرگیز نابێتە هۆی گەڕانەوە بۆ فەزایەک بەبێ یاسا... گەڕانەوە بۆ ***هۆمۆ نۆن ساکەر***"[27]. لەم ڕوانینە ڕەشبینییەدا، فۆرمە باوەکانی بالادەستیی، بەشێوەیەکی مێژوویی دیاردەیەکی مەرجدار و مێژووییانە قابیلی ڕوودان نین، بەڵکو بەپێچەوانەوە بەقوڵی ڕیشەیان لە ڕابردووی دووری مرۆڤایەتیدا هەیە. ڕەچەڵەکناسیی (جینالۆژیی) ئاگامبێن، کە تەواو زیادەڕۆیانە و ئاشکرایە، پێدەچێت وەرچەرخانە گرنگە مێژووییەکانی وەک داڕمانی ئیمپراتۆریەتی ڕۆما، ڕیفۆرمی ئایینی و شۆڕشی فەڕەنسیی، لەنێو گەشتی دەسەلاتی حاکم بەرەو بالادەستییەکی زۆر مەزنتردا دابنێت. ئەمەش کاریگەرییەکی زۆری لەسەر خوێنەر هەیە تا ببێتە خاوەنی ئەو بیرۆکەیەی کە ڕابردووی مرۆڤایەتیی هیچ پێشینەیەکمان لەسەر خەبات و بەرەنگارییەکی سەرکەوتووانە، بچووکتر و کەمتر لە

لەناوبردنی دەسەڵاتی حاکم پێشکەش ناکات. بێگومان، یاسا و دەوڵەت لە فۆرمە بەردەوام و سەقامگیرەکانی باڵادەستین. بەڵام ڕاستی ئەوەی کە مۆدێلە تەواو دیارەکانی حاکمییەت چەندین جار سەریانهەڵداوە و پاشان کەوتوون و یان لە زۆر زەمەنی جۆراوجۆردا لەناوبراون، بەتەواوی لە کارەکانی ئاگامبێندا بزرن و نابینرێن. ئەندریاس کالیڤاس بەتوندیی و بەڕوونی ڕەخنە لە نامێژوویبوونیی ئاگامبێن وەک "بەڕادەیەک هەمەلایەن، مێژووی بێ بکەر" دەگرێت[28]. دەڵێت:

"[ئاگامبێن] پێشنیاریی تیۆرییەک بۆ مێژوو دەکات کە واپێناچێت شتێکی نوێی پێبێت... دانەبڕانێکی مێژوویی و بەردەوامییەکی فەلسەفیی، لە مانەوەی حاکمییەت بەسەر قۆناغێکی زیاتر لە 25 سەدەدا بەرجەستە بووە... ئەو بایۆپۆلەتیکەی حاکم کە ئاگامبێن ئاماژەی پێدەکات، بەشێوەیەکی نەپچڕاو، بەهەمان شێوە هاوشانی کەوناراکان و مۆدێرنەکان بووە، بەهیچ جۆرێک بەهۆی ڕووداوە ڕەخنەییەکانی وەک لەدایکبوونی شاری دیموکراتییانەی یۆنانی کۆن... دەرکەوتنی سەرمایەداریی بازرگانیی، دۆزینەوەی مۆدێرنی مافەکان، داهێنانی دەستوورگەرایی، شۆڕشە دیموکراتییەکانی سەدەی هەژدە و هاتنە ناوەوەی

جەماوەری کرێکار بۆ ناو سیاسەت، گۆڕانی بەسەردا نایەت و کاریگەریی لەسەر دروست نابێت"[29][12].

وێڕای ئەمە، جاروبار پێدەچێت ئاگامبێن دان بە تایبەتمەندییەکانی مۆدێرنیتەی سەرمایەداریی لە دروستکردنی بایۆپۆلەتیکدا بنێت. لە بەرگی یەکەمی ***هۆمۆ ساکەر***دا ئاگامبێن "پێکهاتەی بایۆپۆلەتیکی بنچینەیی مۆدێرنیتە" وەک شتێک وەسف دەکات کە "بڕیاردان لەسەر بەها (یان نا-بەهایی) ژیان بەشێوەیەکی جۆریی" شتێکی سەنتراڵ و ئەساییە[30]. پێدەچێت ئەمە قبوڵکردنێکی تاقانەییبوونی ئەو شتە بێت کە چۆن دەسەڵات لەبندەستی سەرمایەدارییدا ڕووبەڕووی ژیان دەبێتەوە – واتا، ڕووبەڕووی ژمێریارییەکی بێباک و زاڵمانەی بەها. بەمجۆرە، ڕێگای تێدەچێت لە خاڵێک بڕوانین کە مارکسیزم لەگەڵ ڕەخنەی ئاگامبێن لە حاکمییەت ئاشت ببێتەوە. سەرەڕای ئەمە، بۆ ئاگامبێن ئەمە وەک ڕێچکە و ڕەوتێکی نەزانراو دەمێنێنەوە – کە بەهۆی کێشەکانی میتۆدی مێژوونووسییەکەی ئەوەوە بەتەواوی وەک ڕێگایەکی داخراو ماوەتەوە.

---

[12] مەبەست لەوەیە، هیچ یەکێک لەم ڕووداوە گەورانەی مێژوو کە دابڕانیان دروستکردووە، نەیانتوانیوە بایۆپۆلەتیکی حاکمییەت بگۆڕن یان کاریگەریی لەسەر دابنێن. ئەڵبەتە ئەمە بەپێی بۆچوونی ئاگامبێن کە نووسەری ئەم نامیلکەیە ڕەخنەی دەکات (وەرگێڕ).

دۆخی نائاسایی

دەستپێکی کتێبەکەی شمیت ***تیۆلۆژیای سیاسیی*** – "حاکم ئەو کەسەیە بڕیار لە دۆخی نائاسایی دەدات" – بەشێوەیەکی فریودەرانە ڕستەیەکی سادەیە کە ئەفسانەی لیبراڵی حاکمییەتی یاسا وەک ئەنتیۆمییەکی دۆخی نائاسایی یان دۆخی لەناکاو ئاشکرا دەکات. و ئەو ئایدیایەی بەقوڵی ڕیشەی لەنێو دیموکراسییەکانی سەرمایەداریی خۆرئاواییدا داکوتاوە ئەو بیرۆکەیەیە کە حاکمییەتی یاسا دیوارێکە لەبەرانبەر بەربەریزم و توندوتیژیی و چەوساندنەوەی سیستەماتیکدا. لەبەرئەوە، دۆخە نائاساییەکان بەسروشتی خۆیان وەک دەستپێک و جوڵەیەکی ناخۆش بەڵام کاتیی لەم نۆرمەوە، بەزەروورییی تەنها بۆ بەرگریکردن لەو سیستەمەی گەرەنتیی حاکمییەتی یاسا دەکات بینراوە. بەڵام لەڕاستیدا ئەم خولانەوەیە ڕەنگدانەوەیەکی وردی پەیوەندیی نێوان نۆرم و ئاوارتەیە. حاکمییەتی یاسا کە دەسەڵاتەکان بە حاکم دەبەخشێت، لەناو ئەم دەسەڵاتانەدا، ئەو مافە بە حاکم دەبەخشێت – لە هەلومەرجە دیاریکراوەکاندا – کە بڕیار لەسەر هەڵپەساردنی

حاکمییەتی یاساش بدات. ڕاگەیاندنی دۆخێکی لەناکاو ڕەگەزێکی بنچینەیی و جەوهەرییە لە تاقیکردنەوە و پیادەکردنی دەسەڵاتی حاکمدا، بەهۆی پەیوەندییە دانەبڕاوەکەی نێوان یاسا و ئاوارتەوە. شمیت ستایشی ئەم ڕەهەندەی دەسەڵاتی حاکم وەک زەروورەتێک بۆ دڵنیاییبەخشین بەسەقامگیرکردن لە قۆناغە قەیراناوییەکاندا دەکات[31].

بۆیە جێگای سەرسوڕمان نییە کە شمیت لە کۆتاییدا وەک یاسادانەرێک خزمەتی بە ڕژێمی نازیی کرد و کاری تیا کرد. ئەوەی جێگای سەرسوڕمانە، ئەوەیە کە لەو کاتەی شمیت ***تیۆلۆژیای سیاسیی*** تیادا نووسی و هەروەها لە سەرتاسەری دەیەی 1920دا، بەرگریکارێکی بەوەفای لیبراڵ دیموکراسیی کۆماری ڤایمار بوو. وەک ئاگامبێن پیشانی دەدات، هێڵی سەرەکیی ئایدیۆلۆژیی شمیت زۆر لەوە پتەوتر و سازگارترە وەک لەوەی بەگشتی زانراوە. ئەمەش بە مانا یاسایی و حقوقییەکەی، دەوڵەتی نازیی ڕەتکردنەوە و نەفیکردنی ڤایمار نەبوو، بەڵکو بەردەوامیدانی بوو بە ***توندترین*** شێواز. ماددەی 48ی دەستووری ڤایمار دەڵێت کاتێک هەڕەشە لەسەر "ئاساییش و نەزمی گشتیی" هەبێت دەکرێت بەتەوایی "مافە بنچینەییەکان" هەڵبپەسێردرێن. حکومەتەکەی هیتلەر لەسەرتاسەری حوکمڕانییەکەیدا بە بەردەوامیی ئەم

ماددەیەی بەکارهێنا، بەبەردەوامیی حاکمییەتی یاسا هەڵدەپەسێردرا کە بارودۆخەکە پێچەوانە بووبووەوە: دۆخی لەناکاو و دۆخی نائاسایی ببوو بە دۆخی باو (نۆرم)، و ببوو بە حاکمییەتی یاسای ئاوارتە. لەبەرئەوە حاکمییەتی یاسا لەلایەن ئامرازە یاساییەکانەوە، بە بەکارهێنانی دەسەڵات و ئیختیارە دەستوورییەکانەوە هەڵپەسێردرابوو. بۆیە ئەمەش فۆرمێکی "نایاسایی یاسا" بوو[32]. هەروەک ئاگامبێن ئەنجامی دەدات ئەمە زۆر فێرکەرانەیە ئاگامان لەوە بێت کە ماددەی 48 بەهەمان شێوە و بە بەردەوامیی لەلایەن حکومەتەکانی ڤایمارەوە بۆ مامەڵەکردن و دەستوپەنجەکردن لەگەڵ ئەو قەیرانانەدا بەکاردەهێنرا کە بەهۆی دارمانی ئابووریی و هەڕەشەی شۆڕشەوە سەریانهەڵدابوو[33]. لەبەرئەوە، سەبارەت بە بەکارهێنانی یاسای بۆرژوازیی وەک ئامرازەکانی سەرکوتکردنی بەرفراوان و توندڕەوانە، نازییەکان بەتەواوی هەمان نموونەی کۆماری ڤایماریان گرتەبەر. ئەو ڕاستییەی کە ڕێگای دەسەڵاتی نازییەکان بە توندوتیژیی تاقانەی هۆلۆکۆست کۆتایی هات فاروانخوازیی حکومەتی فاشیستیی لێڵ و ناڕوون کردووە کە دەکرا لەڕێگای حاکمییەتی یاساوە ئاسانکاریی بۆ بکرێت. بەڵام ئەمڕۆ دیموکراسییە سەرمایەدارییەکان بەشێوەیەکی ئاسایی و ڕۆژانەیی تێگەیشتن و نوسخەکانی خۆیان بۆ ماددەی 48ی کۆماری ڤایمار بەبێ هەبوونی قەیرانێکی ڕەوایەتیی

سیاسیی بەراورد بە دەیەی 1920 و خۆشبەختانە بەبێ ئەوەی بە فاشیزم کۆتایی بێت، بەکاردەهێنن. بێگومان، هەلومەرجە هەنوکەییەکان ناسەقامگیرن و قورسە پێشبینیی ئەوە بکرێت ڕەوتی ڕووداوەکان بەچی کۆتایی دێت. ئەوەی لەمڕۆدا جیاوازە ئەو سەقامگیریی و گونجان و سازگارییە ڕێژەییەیە کە ماوەیەکی ئێجگار زۆرە لەژێر دیفاکتۆی دۆخی نائاسایی و لەناکاودا دەپارێزرێت و دەهێڵرێتەوە.

تیۆری دۆخی نائاسایی، سەرەڕای ئەوەی بەشێوازی جۆراوجۆر داڕێژراوە و بەیان کراوە، لەکارەکانی واڵتەر بنیامنیشدا دەبینرێتەوە. لە تێزی هەشتەمی دەربارەی ***تێزەکان دەربارەی چەمکی مێژوو***[13]دا دەنووسێت: "نەریتی ستەملێکراوان فێرمان دەکات کە 'دۆخی لەناکاو' کە تیایدا دەژین، ئاوارتە نییە بەڵکو خۆی ڕێسایە. دەبێت بگەین بە تێگەیشتنێک لە مێژوو کە لەگەڵ ئەم بینین و ڕوانینەدا بگونجێت. ئینجا بەڕوون و ئاشکرایی تێدەگەین ئەرکی ئێمە

---

[13] لە سەرجەمی وەرگێڕانە ئینگلیزییەکاندا بەناوی تێزەکان دەربارەی فەلسەفەی مێژوو هاتووە، بەڵام دەقە ئەڵمانییەکە، بەناوی تێزەکان دەربارەی چەمکی مێژووە نەک فەلسەفەی مێژوو. لای بنیامین جیاوازیی لەنێوان چەمک و فەلسەفەدا هەیە و بنیامین نایەوێت بەو ئاسانییە تیۆری فەلسەفەی مێژوو دابڕێژێت، بەڵکو بەپێچەوانەوە لەڕێگای چەمکی مێژووەوە، دژی فەلسەفەی مێژوو دەوەستێتەوە. بە ئەڵمانیی: Thesen über den Begriff der Geschichte. من لە نووسین و وەرگێڕانەکانی پێشوو و ئێستا و داهاتووشمدا چەمکی مێژوو بەکاردەهێنم (وەرگێڕ)

دروستکردنی دۆخێکی لەناکاوی ڕاستەقینەیە"[34]. ئەوەی ئاگامبێن لەم ئەفۆرزیزمەوە وەریدەگرێت، و هەروەها لەوەرگرتنی شکست دەهێنێت یاخود ڕەتی دەکاتەوە لێیوەربگرێت، ڕوون و ئاشکرایە. واڵتەر بنیامین هاوشێوەی کارڵ شمیت، دۆخی نائاسایی یان لەناکاو وەک گەرەنتییەکی مانەوە بۆ یاسا پێناسە دەکات. بەڵام لەوەش زیاتر دەڕوات بە دەربڕینی ئەوەی کە دۆخی نائاسایی خۆی بووە بە دۆخی نۆرم و باو. ئەم ڕوانینە، کە ڕوانینێکی بنچینەییە بۆ کارەکەی ئاگامبێن، بەدوو شت دەورە دراوە و پڕکراوە کە ئاگامبێن فەرامۆشیان دەکات. لە تێزی هەشتدا بەتەنها وەسفی هەلومەرج و دۆخی کاروبارەکان نەکراوە، بەڵکو بانگەشە بۆ جوڵە و کردە کراوە لەڕێگای بانگکردنی "نەریتی ستەملێکراوان" بۆ "دروستکردنی دۆخێکی لەناکاوی ڕاستەقینە". وادەردەرکەوێت بنیامین جیاوازیی لەنێوان "دۆخی لەناکاو"ی ساختە" و هەروەها ئەوەی پێیدەڵێت دۆخی لەناکاوی "ڕاستەقینە"دا دەکات. لەبەرئەوە سەرنجمان ڕادەکێشێت و ئاگادارمان دەکاتەوە لە بەردەوامبوونی نێوان دیموکراسیی سەرمایەداریی و دیکتاتۆرییەت، و پاشان بەڕوونی باس لە زەروورەتی تێپەڕین لە یاسا بۆ دابینکردنی ئازادیی ڕاستەقینە دەکات. لەهیچ شوێنێکدا ئاگامبێن گفتوگۆ لەسەر ئەم پێکهاتە سەرەکییەی شیکارییەکەی بنیامین ناکات، کەچی بەبەردەوامیی لە

سەرتاپای کتێبی ***هۆمۆ ساکە***ردا دەگەڕێتەوە بۆ ئەم پەڕەگرافەی بنیامین.

بنیامین لە "ڕەخنەی توندوتیژیی"دا دەنووسێت: "ئەم سیستەمە یاساییە بەسەختی هەوڵدەدات تا لە هەموو ئەو بوارانەی تیایاندا ئامانجە فەردییەکان دەتوانن بەشێوەیەکی بەکەڵک و کاریگەر لەڕێگای توندوتیژییەوە بگیرێنەبەر، وەک ئامانجگەلی یاسایی دیاریبکات کە دیسان تەنها توندوتیژیی یاسایی دەتوانێت ئەوانە بەدیبهێنێت"[35]. بەمانایەکی دیکە، یاسا زەخت لەسەر هەموو پەیوەندییە مرۆییەکان لەڕێگای فۆرمە تایبەتەکەی خۆیەوە دەکات، بەتەواوی دەرگیری ببن. ئەمە ئەو شتەیە ئاگامبێنیش دەرکی دەکات و هەروەها بەشێوازی جۆراوجۆر لە ***هۆمۆ ساکە***ردا مشتومڕی لەسەر دەکات. پاشان بنیامین جیاوازیی دەکات لەنێوان مافی مانگرتن لە هەلومەرجە تایبەتەکان و مانگرتنی گشتی کە بەهۆی جەوهەری خۆیەوە دەچێتە سەرووی هەرێم و ناوچەی مافی یاسایی بردنی کار بۆ ناو تەحەدای دەسەڵاتداریێتیی خودی دەوڵەتی سەرمایەدارییەوە[36]. یان بەمانایەکی دیکە، تەنانەت ئەو ڕەفتارەش کە هەڵگری مافە یاساییەکانە، دەکرێت لە هەلومەرجی دیاریکراودا بە توندوتیژ لەقەڵەم بدرێت. بەدەربڕینێکی دیکە، لەکاتی چالاکبووندا، دەکرێت بە توندوتیژ ببینرێت ئەگەر ئەو مافەی پێی سپێردراوە

بەئاراستەی لەناوبردنی هەمان سیستەمی یاساییدا پیادەی بکات کە ئەم مافەی پێبەخشیوە"[37]. ڕەهەندی ئەم نووسینە[ی بنیامین] کە بەگشتیی زۆربەی ڕاڤەکاران هەڵوەستەی لەسەردەکەن، ناساندنی دوو جۆری توندوتیژییە (سێیەمیشیان هەیە کە دەگەڕێمەوە سەری): [توندوتیژیی] دامەزرێنەری یاسا و [توندوتیژیی] پارێزەری یاسا. واتا توندوتیژیی بوونێکی یاسایی وەرگرتووە، بۆ نموونە شۆڕشێک، کە دەبێتە هۆی هاتنەئارای دەستوور یان دەوڵەتێکی نوێ؛ و توندوتیژیی وادانراوە دەبێت پارێزگاریی لە دەوڵەتێکی باڵادەستی وەک توندوتیژیی پۆلیس یان کودەتای سەربازیی بکات. بەمجۆرە "سەرجەمی توندوتیژیی وەک ئامرازێک، تەنانەت لە دڵخوازترین بارودۆخیشدا، سروشتی کێشەسازی خودی یاسا دەگرێتەوە و بەگیری دەهێنێت"[38]. هەنوکەییبوونی ئەم ئایدیایە بۆ ***هۆمۆ ساکەر*** ڕوون و ئاشکرایە. بە هەمان ئەو شێوەیەی کە ئەم دوو فۆرمەی توندوتیژیی بەستراونەتەوە بەیاساوە، هەروەها نۆرم و دۆخی نائاساییش بەهەمان شێوە. ئەو بیرۆکەیەی کە پێیوایە لەڕێگای یاساوە دەکرێت ڕووبەڕووی توندوتیژیی یان دۆخی نائاسایی بووەستینەوە، بیرۆکەیەکی زێدەڕۆیانەیە. بەپێچەوانەوە، وەک چاینە

میەیڤڵ[14] دەنووسێت: "جیهانی پڕ لەئاژاوە و خوێناویی دەوروبەرمان ***بریتییە لە حاکمییەتی یاسا***"[39].

بەڵام ئاگامبێن بەهۆی نزیکبوونەوە و سەرقاڵبوونییەوە بە بنیامین، دیسان ڕەگەزە وەرچەرخێن و بگۆڕەکە بزر دەکات. لە کارەکەی بنیامیندا هەڵبەز و دابەزی نێوان توندوتیژیی دامەزرێنەری یاسا و پارێزەری یاسا دەکرێت تێبپەڕێنرێت. کێشەکە ئەوەیە کە سەرتاپای فۆرمولەکەی بنیامین لە "ڕەخنەی توندوتیژیی"دا بەشێوەیەکی نائومێدکەرانە ڕەمزیی و دژبەرە. شتێک ڕوون نییە کە ئایا کام جۆرەی توندوتیژیی وەرچەرخێنەر کە بانگەشەی بۆ دەکات، دەبێت پێیبگوترێت توندوتیژیی "ئیلاهیی" یان "پەتیی" و کامەیان شتێکی ئەرێنییە یاخود نەرێنیی. بەکارهێنانی پەیمانی کۆن و ئەفسانەکانی یۆنانی کۆن لەلایەن بنیامینەوە تەنانەت مەسەلەکە زیاتر ئاڵۆز دەکات. بەهەرحاڵ، لە دەرەنجامی ئەم نووسینەدا بنیامین دەگات بە لێکدانەوە و ڕاڤەیەکی تەواو ڕوون و ئاشکرا کە بەموتڵەقی دەکەوێتە نێو نەریتی مارکسیستیی کلاسیکییەوە:

---

[14] China Miéville (1972–) یەکێکە لە ڕۆماننووس، مێژوونووس و یاسا ناسە سۆسیالیستە دیارەکانی ئەمڕۆی دونیا، بەتایبەت ڕۆمانەکانی دەربارەی فەنتازیا و ساینس فیکشن، ناوبانگی جیهانیی بۆ هێناوە (وەرگێڕ)

"لەگەڵ تێکشکاندنی ئەم بازنەیە کە لەلایەن فۆرمە ئەفسانەییەکانی یاساوە دەپارێزرێت، لەگەڵ هەڵپەسارندنی یاسا هاوکات بە هەموو ئەو توندوتیژییانەی بنەماکەی پێکدەهێنن، بەوجۆرەی ئەوانیش پشتیان بەیاسا بەستووە، و دواجار لەگەڵ لەناوبردنی خودی توندوتیژیی دەوڵەتیدا، سەردەمێکی مێژوویی نوێ سەرهەڵدەدات. ئەگەر حاکمییەت و دەسەڵاتی ئەفسانە جار و بار لە سەردەمی ئێستادا تێکدەشکا، ئەوسا سەردەمی نوێ، هێندە دوورەدەست نەدەبوو وەک گومانی لێدەکرێت کە هەر هێرشێک بۆ سەر یاسا بەتەواویی پووچ و بێ هودە بێت. بەڵام ئەگەر بوونی توندوتیژیی لەدەرەوەی یاساوە، وەک توندوتیژیی ڕاستەوخۆی پەتیی، دڵنیابەخش و یەکالاکەرەوەیە، بەحەتمیی دەسەلمێت کە بۆچی و چۆن توندوتیژیی شۆڕشگێڕییش، ڕێی تێدەچێت ڕووبدات، کە خەسڵەتی بالاترین دەرکەوتەی توندوتیژیی پەتییە بەدەستی مرۆڤەکانەوە"[40].

شایانی باسە کە ئاگامبێن تەنها یەکەم دێڕی ئەم پەڕەگرافە وەردەگرێت، بەڵام نە زیاتر و تەنانەت خۆی لەو خاڵەش بە دوور دەگرێت کە بنیامین دێڕەکەی خۆی دەربارەی ناوەرۆکی توندوتیژیی "پەتیی" یان "شۆڕشگێڕیی" بەتەواوی ڕوون دەکاتەوە. ئەمەش هاوشان لەگەڵ زۆربەی ڕاڤەکارە ئەکادیمییەکانی ئەم دەقە، وا لە ئاگامبێن دەکات

بانگەشەی ئەوە بکات کە توندوتیژیی "پەتیی" بنیامین، مەحاڵە بسەلمێنرێت و ڕووبدات. بەمجۆرە نییە. [بنیامین] بەڕوون و ئاشکرایی لە دانانی "توندوتیژیی شۆڕشگێڕیی"دا ئامانجی لەناوبردنی حاکمییەتی یاسایە. بێگومان، جگە لەمە سەرجەمی بۆچوونەکەی بنیامین، دەبێتە بۆچوونێکی تەواو تاریک و لێڵ. سەرەڕای ئەمە، ئەوە ڕاست نییە کە [وەک ئاگامبێن دەڵێت] بنیامین "پێوەرێکی ئەرێنیی بە پێناسەکەی خۆی نابەخشێت"[41]. لەڕاستیدا، بە وردبوونەوە لە دەقێکی سەرەکیی دیکەی بنیامین کە ئاگامبێن پشتی پێدەبەستێت، واتا ***تێزەکان دەربارەی چەمکی مێژوو***، ئەو تێکستەی داوای دابڕانی یەکجارەکیی لە جەمسەری نۆرم/ئاوارتە دەکات، تەواو ڕوون دەبێتەوە کە توندوتیژیی "پەتیی" لەڕاستیدا ئەو پەیوەندیی و هەڵبەز و دابەزەی نێوان نۆرم و ئاوارتە تێکدەشکێنێت، کە هەمیشە خەریکی دامەزراندنی حاکمییەتی یاسایە.

نەبوونی بەرەنگاریی

لێرەوە زۆر گرنگە هەڵوەستە لەسەر بەرچاوترین و گرنگترین درز و کێشەی ناو پرۆژەکەی ئاگامبێن بکەین: مامەڵەنەکردن لەگەڵ ئایدیاکان دەربارەی بەرەنگاریی مومکین یان دەرکەوتە جۆراوجۆرەکانی دەسەڵاتی حاکم. بۆ نموونە، لە پرۆژەکەی فوکۆدا، خەبات لە هەموو ئاستەکانی کۆمەڵگا بەگشتیی ئامادەیی هەیە و بەشێوەیەکی ڕەخنەگرانە دەڕوانێتە گەشەسەندنی فۆرمە تازەکانی دەسەڵات کە خۆی پێناسەیان دەکات، و لەوەش زیاتر، بەبەردەوامیی ئەو ململانێ بنچینەییە دەستنیشان دەکات کە پاڵنەری ئەم گۆڕانکارییانەیە. زۆرینەی کارەکانی بنیامین، دیارە ئەو تێکستانەی ئاگامبێن پشتیان پێدەبەستێت، بەتەواوی باس لەوە دەکەن کە دەکرێت دەرکەوتنی کارەساتەکانی سەردەمی مۆدێرن تێبپەڕێنرێن. هەروەها ئاگامبێن لەڕیزی زۆربەی بیرمەندە ڕەخنەییەکانی سەردەمی ئێمە لەم بوارەدا ناوەستێت. ئەنتۆنیۆ نێگری، جودیت بەتلەر، ئالان بادیۆ، سلاڤۆی ژیژەک و ژاک ڕانسێر،

هەموویان باس لە نموونە بەرجەستە و کۆنکریتییەکانی بەرەنگاریی دەکەن و هەروەها بەقوڵیی ئەمانەشیان ئاوێتەی تیۆرییەکانیان کردووە. لەلایەکی دیکەوە لای ئاگامبێن خەبات بەتەواویی لەپڕۆژەکەیدا بزرە، جگە لەوەی جار و بار لەئاستی ئایدیاکاندا دەردەکەوێت. هەرگیز تەئید لەسەر هیچ خەباتێکی خەڵکی لەخوارەوە لە مێژووی خۆرئاوادا ناکات، لەبەرانبەردا ئێمە مێژووی پاشاکان و قەشەکان دەبینین کە بە کۆمەکی تیۆلۆژەکان (ئیلاهیناسان) و فەیلەسوفان فۆرمە تازەکانی دەسەڵات دادەمەزرێنن. (ئەگەرچی، بەوردبوونەوە لە ئاراستەی ئایدیالیستیی ئاگامبێن هەندێکجار وادەردەکەوێت کە پاشاکان و پاپاکان تەنها بە یارمەتیی تیۆلۆژەکان و فەیلەسوفان ئایدیاکانیان پیادە دەکەن). لەبەرئەوە، پڕۆژەکەی ئاگامبێن بەبەردەوامیی ئاگاییەکی تەواو ڕەشبینانە پێشکەشی مرۆڤایەتیی دەکات. ئەو وێنەیەی دەیبینین بۆ دەسەڵاتی حاکم ئەوەیە کە هیچ ئامرازێکی دیار و بەرچاوی ڕاکردن لێی بوونی نییە. بەخوێندنەوەی ئاگامبێن هەست بەو دەسەڵاتە هاوشێوە ئۆروێلییەی "دانانی پۆستاڵ لەسەر ڕووخساری مرۆڤ — بۆئەبەد" دەکەین. کەواتە لەکاتێکدا وەسفی ئاگامبێن بۆ "ژیانی ڕووت" کە بەشێوەیەکی وێرانکەر ژیان لە خەڵکانی پەراوێزەکانی کۆمەڵگا وەردەگرێتەوە، بەڵام ئەوەی لەکارەکەی ئەودا بزرە و نابینرێت، تێگەیشتنە لەوەی چۆن ئەم گروپانە — تەنانەت لەقوڵایی هۆلۆکۆستیشدا —

بەرهەڵستیان نواندووە و خەباتیان کردووە و لە ئەنجامدانی ئەم کارەشدا خۆیان وەک بکەرە چالاکە سیاسییەکان زیندوو کردووەتەوە[42].

بۆچی ئەم قڵشە لە پڕۆژەکەی ئەودا هەیە؟ یەکێک لەو ئەگەرانەی کە نینا پاوەر پێشنیاری دەکات ئەوەیە ئاگامبێن بەڕاستی هەرگیز میراتی مامۆستاکەی خۆی، مارتین هایدیگەری فەیلەسوفی بوونگەرای نەهەژاندووە[43]. ئەمە وایکردووە ئاگامبێن هاوشان بێت لەگەڵ گومانکردن لەهەر جۆرە تێگەیشتن و چەمکێکی کۆلەکتیڤییەکان و هەروەها گرنگیدانێکی فەلسەفییانەی ناچالاکیی بەسەر چالاکیی و کردەدا. یەکێکی دیکە لەهۆکارەکان پەیوەندیی بە سکۆلاستیسیزم (مەکتەبگەرایی) ئاگامبێنەوە هەیە. زانۆس تسارتالۆدیس کە لەوانەیە قوڵترین لێکۆڵینەوەی تا ئێستا دەربارەی پڕۆژەکەی ئاگامبێن نووسیبێت، دەڵێت ئەو ئەرکەی ئاگامبێن دایناوە تیۆریزەکردنی وەرچەرخانی سیاسیی نییە، بەڵکو تەنها و تەنها لێکۆڵینەوەیە لەپێناوی لێکۆڵینەوەدا[44]. هەروەک ڕاڤەکارێکی دیکە باسیکردووە، "دواجار زۆر زۆر فەلسەفەی خۆشدەوێت، لانیکەم لەپێناوی یارمەتیدانی فەلسەفە سیاسییەکەی و سیاسەتەکەی خۆی (و لەوانەیە هەروەها لەپێناوی سەرجەمی فەلسەفەکەیدا)"[45]. ئەگەرچی، زۆرێک لە جددیترین کێشەکانی ناو شیکارییەکەی ئاگامبێن، بەتایبەت مەیل و

ئاراستەی بۆ نامێژوویبوون لە پاش و پێشکردن بە چەمکە دیاریکراوەکان بەسەر لێکنەچوون و جیاوازیی بەرفراوانی قۆناغە مێژووییەکاندا، دەکرێت ئاسەواری ئەمە لە میتۆدۆلۆژییەکەیدا ببینرێتەوە. ئەمەش زۆر زیاتر لە پەیوەندیی ئاگامبێن بە مارکسیزمەوە ڕوون و ئاشکرایە، بۆ نموونە لە هەوڵیدا بۆ دووبارە ڕێکخستنەوە و دروستکردنەوەی میتۆدۆلۆژیی مارکسیستیی دەربارەی ژێرخان و سەرخان بۆ ئەم ئەنجامە: "پێکهاتە (سترەکچەر) بریتییە لە سەرخان"[46]. ئەمە مێژوو و کۆمەڵگا وەک خاوەن پێکهاتەیەکی "مۆنادیی" دەبینێت، مۆنادێک بوونێکی تاقانەیە کە ناکرێت بەسەر بەشە دیاریکراوەکاندا دابەش بکرێت. بۆیە، لەجیاتی گرژییەکی ڕوولەگەشەی نێوان پەیوەندییە ئابوورییەکان لە کۆمەڵگادا و فۆرمە جۆراوجۆرە سیاسیی و کولتوورییەکان کە لەوانەوە سەرهەڵدەدەن، ئێمە شیکارییەکی مێژوو دەبینین کە لەم شیکارییەدا ئەم گرژیی و پێکدادانانە نابینرێن و بزرن. ئەمەش وادەکات ئاگامبێن مێژوو وەک تێکۆشان و خەباتی ئایدیاکان ببینێت، بەڵام لەمەشدا تێگەیشتنێکی ڕوون بوونی نییە کە بۆچی دەبێت بەرەیەک سەرکەوێت بەسەر بەرەیەکی دیکەدا. سەرەڕای ئەمە، دیارنەبوونی ئەم گرژیی و پێکدادانانە، ئەگەر مەحاڵ نەبێت، بەڵام قورس دەبێت کە ببینین لە چ برگەیەکی قەیرانی ناو نەزمی باڵادەستدا دەکرێت دەروازەیەک

بکرێتەوە بۆ ڕێگەدان بە ڕووداوی وەرچەرخێنەر لەخوارەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە بگوترێت کە سووربوونی ئاگامبێن لەسەر سەیرکردنی ئەزموونی مرۆیی وەک گشتێتییەک (totality)[15]، ئەمە وایکردووە ئاگامبێن نەکەوێتە نێو نیهیلیزم (پووچگەرایی) پۆستمۆدێرنیستەکانەوە کە ببوونە فەلسەفەی کیشوەریی باڵادەست لەسەرتاپای دەیەی 1980 و 1990دا. هەروەها بەرپرسیارێتیی فەلسەفییش لەناو کرۆک و دڵی بەگشتیی ڕەخنە وردبینەکەی ئاگامبێن دایە لە ناسەقامگیریی و شڵۆقیی کولتوور و سیاسەتی باڵادەستی هاوچەرخ[47]. لەکاتێکدا ئەو بەشداریی لە تێگەیشتن لە گۆڕانی بنچینەیی و وەرچەرخێنەردا ناکات، بەڵام هەوڵیداوە گەشە بە تێگەیشتنێک بدات دەربارەی ژیان بەبێ یاسا یان بەبێ دەسەڵاتی حاکم کە چجۆرە ژیانێک دەبێت. یەکەم هەوڵی

[15] لای پۆستمۆدێرنیستەکان چەمکی گشتێتیی، ڕەتدەکرێتەوە و ئەزموونی ئینسان وەک ئەزموونێکی فەردیی بچووک بچووک و پارچە پارچە دەبینرێت و گشتێتیش وەک حیکایەتێکی گەورە دەبینرێت، کە ئەم دوو چەمکەش لەلایەن پۆستمۆدێرنیستەکانەوە دەدرێتە پاڵ هێگڵ و مارکس، بەدیاریکراویش لەڕێگای ئەم چەمکەوە، کە سۆسیالیزم وەک حیکایەتیی گەورە دەبینێت، مارکسیزم ڕەتدەکاتەوە. نووسەر دەیەوێت بڵێت، ئاگامبێن لەوانە نییە کە ئەزموونی مرۆیی وەک پۆستمۆدێرنیستەکان ببینێت، بەڵکو هاوشێوەی مارکس، وەک گشتێتیی دەیبینێت (وەرگێڕ)

لەم بووارەدا لە کتێبی ***کۆمەڵی داهاتوو***[16] بەداخەوە بەهۆی ناڕوونیی لەڕادەبەدەر و ئینشا و داڕشتنە پێچاوپێچ و ئاڵۆزەکەیەوە، زیانی پێگەیشتووە و هەروەها بەهۆی هەندێک لە ڕەگەزە پۆستمۆدێرنیستییەکانەوە کە تایبەت نین بەو، زیانی زیاتر بەم هەوڵەی گەیشتووە[48]. سەرەڕای ئەمە، دوایین ئیزافە بۆسەر زنجیرەی ***هۆمۆ ساکەر*** ڕێچکەیەکی زۆر سەرنجڕاکێشتر سەبارەت بەم پرسە دەدات بەدەستەوە.

[16] The Coming Community

یاسا، خاوەندارێتیی و ژیانی هەرەوەزیی

کتێبی "بەرزترین هەژاریی: حاکمانی ڕەهبانیی و فۆرم-ی-ژیان"[17] بەشی چوارەم و کۆتایی زنجیرەی ***هۆمۆ ساکەرە***. ئەم کتێبە ڕۆشنایی دەخاتە سەر ڕەهەندێکی مێژوویی بنچینەیی لە گەشەسەندنی یاسادان و ڕۆڵی لە ئاسانکردنی گەشەی پەیوەندییەکانی سەرمایەداریی. ئاگامبێن دەروازەی مشتومڕێکی بەسوودی پەیوەندیی نێوان خاوەندارێتیی، بەکاربردن و یاسا دەکاتەوە. سەرەڕای ئەمە، ئەو سانت فرانسیسی ئاسیزی و پەیڕەوانی وەک پێشڕەوانی ڕێگایەکی ئەڵتەرناتیڤی مومکینی ژیان کە لەلایەن یاسا، خاوەندارێتیی و دەسەڵاتی حاکمەوە کۆنترۆڵکراوە، پیشان دەدات. لەم کتێبەدا، ئاگامبێن سەرنج دەخاتە سەر فرانسیسکانەکان و هەوڵەکانیان لەپێناو دروستکردنی "فۆرم-ی-ژیان" کە بەتەواوی لەم یاسایە دابڕاوە[49]. ئێمە لەم دوایین کتێبەی ئاگامبێندا خواستێکی

---

[17] Altissima povertà: Regole monastiche e forme di vita

دیکە بۆ دواخستنی ئەو درز و قڵشە دەبینینەوە کە ژیان دابەش دەکات بۆ نێو بوونێکی ڕووت لەلایەکەوە و لەلاکەی دیکەوە ژیانێکی تەواو کۆمەڵایەتیی، کە بەکراوەیی بەجێیدەهێڵێت تا لەلایەن دەسەڵاتی حاکم لەڕێگای دۆخی نائاساییەوە دەستی بەسەردا بگیرێت و دەستکاریی بکرێت و پڕ بکرێتەوە. لای ئەو، گرنگیی "فۆرم-ی-ژیان" ئەوەیە کە ئەمە "ژیانێکە هەرگیز ناکرێت لە فۆرمەکەی جیابکرێتەوە، ژیانێکە مەحاڵە وەک شتێکی هاوشێوەی ژیانی ڕووت، گۆشەگیر و ئیزۆلە بکرێت"[50]. کەواتە فرانسیسکانەکان پەنجەرەیەک بەڕووی ژیانێکدا دەکەنەوە کە تیایدا "پاکبوونەوەیەکی پێشکەوتووخواز و سیستەماتیکی جیاوازیی نێوان بوون و جوڵانەوە" لەئارادایە[51]. ئامانجەکانیان، و یەکێک لەوانەی دەبێت فێری ببینین، ئەگەر بمیانەوێت لەژیانێک ڕابکەین کە بەتەواوی لەلایەن فۆرمی یاساوە ڕێکخراوە، ئەوەیە: "چۆن ژیان هەڵبگرین یان لەژیان تێبگەین کە هەرگیز نابێتە بابەتی خاوەندارێتیی، بەڵکو تەنها دەبێتە بەکاربردنی هاوبەش"[52].

کڵێسا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا پەرەی بە سیستەمێکی ڕێساکان دا کە دەبێت بۆ خزمەتکردن بەخودا بەکاربهێنرێت. بەڵام فرانسیسکانەکان هەنگاوێکی زیاتریان هەڵێنا لەڕێگای هەوڵدان بۆ ئاوێتەکردنی ئەم ڕێسایانە لەناو خودی ژیاندا. بەمجۆرە نابێت جیاوازیی هەبێت لەنێوان

ژیانی ئەو کەسەی دەژی و ئەوەی خزمەتی خودا دەکات. ئەمە ئەو شێوازە بوو کە مەسیح خۆی خستییەڕوو و گوتی ژیان و خۆتەرخانکردن بۆ خودا لەیەک جیاناکرێتەوە[53]. لەنێو لایەنەکانی دیکەدا ئەم شێوازەی فرانسیسکانیی ڕێگا لە ڕیاکاریی ئەم ڕۆحانییانە دەگرێت کە بانگەشەیان بۆ خۆپارێزیی (تەقوا) دەکرد و کەچی هێشتا بەڕێ و ڕەسمە کۆنەکانی فێرکارییەکانی کڵێسا دەژیان، کێشەیەک کە هەرگیز پیشەیەکی تایبەت بەکڵێسایی لێبەجێ نەماوە. هەروەک ئاگامبێن لە کتێبی ***ئۆپوس دای***، ئەو بەرگەی ***هۆمۆ ساکەر*** کە دوای *Altissima povertà* بڵاوبووەوە، باس لە یەکێک لەو گەشەسەندنانە دەکات کە هاوشانی گەشەی فەرمانگە و ئیدارەی کڵێسایی بوو، ئەمەش جیاکردنەوەی تاکەکەس بوو لە فەرمانگە کە بەڕێوەیان دەبرد[54]. بەڵام لە "فۆرم-ی-ژیان"ی فرانسیسکانیدا، خزمەتکردن بەخودا و یەک ژیان دەبێتە یەک و هەمان شت[55]. بۆ ئەوەی "فۆرم-ی-ژیان"ێکی وەها مومکین ببێت، زەروور بوو فرانسیسکانەکان ژیانێکی هەرەوەزیی بژین کە تیایدا ڕێساکان دروست نابن یان حوکمڕانیی بەسەر کۆمەڵەکەیاندا ناکەن، بەڵکو تیایدا هەمان پراکتیکی ژیانی هەروەزیی و ڕێساکان پێویستییان بە پاراستن هەیە کە یەکتر بەهێز دەکەن[56]. ئەمەش هەر ئەو شتەیە کە ڕێسا لە نۆرمی قەزایی و مافناسیی جیادەکاتەوە. دووەمیان هەوڵێکە بۆ سەپاندنی دەسەڵاتدارییەکی دەرەکەسیی گەردوونیی،

لەکاتێکدا یەکەمیان شێوازێکی ژیانکردنە کە لەبنچینەدا لەلایەن ژیانی پێکەوەییەوە بوونی مرۆیی دەپارێزرێت. لێرەدا تەریبێکی سەرنجڕاکێش و گرنگ لەگەڵ ئێڤگنی پاشوکانیس[18]ی مارکسیستی ڕووسیدا هەیە، کە جیاکاریی دروستکرد لەنێوان یاسا، چەمکێکی بۆرژوازیی کە لەسەر چەمکەکانی بەراوردکردنی مافە تاکەکەسییەکان و خاوەندارێتیی دامەزراوە لەگەڵ ڕێساکان کە بەتەواوی و بەتەنهایی وەک میکانیزمێکی وەزیفەدار بۆ ئاسانکردنی ژیانی کۆمەڵایەتیی کاردەکات. نموونەکەی پاشوکانیس کە جیاکاریکردن بوو لەنێوان جێبەجێکردنی یاسای مافە جۆراوجۆرەکان و بەرپرسیارێتییەکان کە دەرگیری خاوەندارێتیی هێڵەکانی ئاسن بوو و هەروەها ڕێساکان کە حوکم بە کاتی کارەوە دەکەن[57]. هەروەک ئاگامبێن باسی دەکات، خزمەت بە ئامانجی دروستکردنی بۆشاییەک لەنێوان مافەکان بەسەر شتێکەوە و بەکارهێنانی ئەو شتەدا دەکات. ئەم لایەنەی فۆرمی یاسایی بریتییە لە ڕێگایەک کە تیایدا جیاکاریی نێوان بەهای ئاڵوگۆڕ و بەهای بەکارهێنان لەژێر سەرمایەداریدا بناغەی قەزایی و ئایدیۆلۆژیی خۆی

---

[18] Evgeny Bronislavovich Pashukanis (1891-1937)، تیۆریزەکەر و یاسادانەرێکی مارکسیستی ڕووسیی بوو کە بە گەورەترین و یەکەم یاساناسی مارکسیست دادەنرێت، پاشان دەستیکرد بە ڕەخنەگرتن لە سیستەمی سەرکوتکەری ستالینیستیی و گۆڕینی یاسا بۆ نۆرمێکی سەرکوتکاریی، بۆیە لە 1937 لە مۆسکۆ بە تاوانی "تێکدەرێکی ترۆتسکیست" دادگایی کرا و لەسێدارە درا (وەرگێڕ).

دروست دەکات. ئاگامبێن ڕوانینێکی گرنگ لێرەدا بەدەستەوە دەدات کە چۆن ئەمجۆرەی بەشتبوون و بەبتوونی شتەکان لە قۆناغێکدا کە دەستپێکی دروستبوونی ئەپارەتووسێکی بەخۆیەوە بینیوە کە پشتیوانیی لە پەیوەندییەکانی سەرمایەداریی کردووە. ئەگەرچی ئەو لێرەدا ئەم سیاقە لەبیر دەکات کە پشتیوانیی لە مێژوونووسییەکەی، شیکارییەکەی بۆ ئەم گەشە ئایدیۆلۆژییە بکات کە لەڕاستیدا پشتیوانیی لە تێگەیشتنی ماتریالیزمی مێژوویی بۆ گەشەی یاسا دەکات. بەزەمەنیکردنی ئەم خەباتە لەلایەن فرانسیسکانەوە بۆخۆی گرنگە. بۆیە لەم قۆناغەدا (سەدەی سیانزە) بوو کە کرۆکی یاسا (سیستەمی یاسایی خودی کڵێسا) دزە دەکاتە ناو ژیانی ڕۆژانەوە، کە ئەمەش لەلایەن خۆیەوە کاریگەریی هەنگاو بەهەنگاوی لەسەر نەهێشتنی زیاتری ڕەهەندە هاوبەش و هەرەوەزییەکانی فێرکارییە مەسیحییە سەرەتاییەکانی وەک ئۆگۆستینی هەبوو و ئەمەش ڕێگای بەکڵێسا دا بەشداریی لەو ئەپارەتووسەدا بکات کە دەبێتە دەوڵەتی مۆدێرن. گەشەسەندنی بازرگانیی ئەورووپا بووە هۆی ئەم گەشەسەندنە لەناوەوەی کڵێسادا کە لەلایەن خۆیەوە بووە هۆی سەرهەڵدانی زەروورەتی فۆرمی یاسایی بۆ ڕێکخستن و تەنزیمکردنی. یاسای بۆرژوازیی شوێنی خوو و نەریت و عادەتە باوەکانی دەگرتەوە[58].

ڕەگەزی دووەم کە بۆ فرانسیسکانەکان ڕەگەزێکی بنچینەیی بوو و بەشێوەیەکی بەرچاو تەحەدای دەسەڵاتەکانی کڵێسای کردبوو، ئەمەش بریتی بوو لە "بەکارهێنانی هاوبەش (یان ئازاد)". لەپێناوی گەیشتن بە ژیانێک کە بەتەنها و بەتەواوی خۆی لەسەر پەرستنی خودا چڕکردبووەوە، ئەوا فرانسیسکانەکان نکوڵییان لە تەواوی بانگەشەکردن بۆ خاوەندارێتیی کردبوو کە دەیانتوانی لە کاتیگۆرییە یاساییەکانی خاوەندارێتیدا تێکیان بدەن. و بەم هۆیەوە بوو پارێزەران هێرشێکی بێ ڕەحمانە و زیرەکانەیان کردە سەر ئەم جەوهەرەی فرانسیسکانیزم. لەبەرئەوە، دەیانگوت ئایا تەنانەت فرانسیسکانەکان "خاوەندارێتیی" ئەو خۆراکە هەڵناگرن کە دەیخۆن یان ئەو جلوبەرگانەی دەیپۆشن؟ لەبەرئەوەی ئەم شتانە بۆ "بەکارهێنانی هاوبەش" لەبەردەستتدا بوون، ئەوا نەدەبوو بەتەنها کەسی بەکاربەر قۆرخیان بکات[59]. بەمجۆرە خاوەندارێتیی و ژیان و دواجار یاسا و ژیان لەیەک جیانەکرابوونەوە. ئەمڕۆ ئێمە گوتنێکی نزیک لەمە دەبیستین: بەبێ یاسا، زەرووورەتی پاراستنی موڵک و ماڵ و پاشکۆکانی بۆ هەر یەکێک لەئێمە، جەوهەر و ناوەرۆکەکانی ژیان بەتەواوی مەحاڵ دەبن. وەڵامی فرانسیسکانەکان بۆ ئەمە ئەوە بوو کە کاتێک بەکارهێنانی هاوبەش نۆرمە، ئەوا حاڵەتە لەڕادەبەدەرەکان بوونیان دەبێت – لەوانەیە دۆخی نائاسایی – کە بەزەروورەیی خودی ئەم دۆخە هەڵدەگرێت،

وەک پێویستی خۆراکپێدان کە دەبێتە هۆی خاوەندارێتیی قۆرخکارانەی خودی خواردن و خواردنەوە. بەڵام فرانسیسکانەکان، لەهەوڵیاندا بۆ ڕەتکردنەوەی کرۆکی پارێزەران، کۆتاییان بە ئەرگومێنتەکانیان دژی یاسا لە مانا حقوقیی و ڕەواکانیدا هێنا. لەبەر ئەوە ئەمە بووە هۆی ئەوەی فرانسیسکان ئاماژە بکات بە "تەنها مافداربوون بۆ نەبوونی هیچ مافێک"[60] کە دوای چەندین سەدە دەبێتە کنەکاریی و فزوڵیی پێچەوانەی پرۆبلەماتیکی هانا ئارنت تا پێیبڵێت: "مافی هەبوونی مافەکان"[61]. بەشێوەیەکی زۆر بنچینەییتر، هەرکە لۆژیکی یاسایان قبوڵکرد، تەنانەت لە پەراوێزەکانی نائاسایی و ئاوارتەشدا، ئەوا فرانسیسکانەکان دەکەونە نێو ڕێڕەوێکەوە کە دواجار ناچارن ئەم لۆژیکە بەشێوەیەکی گشتیی قبوڵ بکەن، چونکە لۆژیکی یاسا بەزەروورییی هەموو شتێک دەگرێتەوە. کەس ناتوانێت خاوەن ناوچەیەکی دابڕاو بێت لە پەیوەندییە یاساییەکان زیاتر لەوەی دەتوانێت بۆ پەیوەندییە سەرمایەدارییەکان هەیبێت. ئاگامبێن، دەڵێت، وانەکە ئەوەیە کە فرانسیسکانەکان نەدەبوو هەرگیز هەوڵی ئاوێتەبوونیان لەگەڵ کرۆکی پارێزەران بەمانای دەقیقی وشەکە بدایە، هەروەکچۆن خودی سانت فرانسیس ڕەتیکردبووەوە ئەم کارە بکات.

بەتەواوی هاوڕام لەگەڵ دەستنیشانکردنەکەی ئاگامبێن دەربارەی کاریگەریی مەترسیداری یاسا. و لەڕاستیدا، پێموایە ئەو تەواو ڕاستە لە ئاماژەکردن بەم ساتە مێژووییە وەک ساتێک کە تیایدا کڵێسا گۆڕا بۆ ئامێرێک لەپێناوی زیندووبوونەوە و سەرکەوتنی یاسادا. بەڵام لەهەمانکاتدا کێشەم لەگەڵ دەرەنجامەکەی ئاگامبێندا هەیە. یەکەم، درزی ناو ئەم ئەرگومێنتەی فرانسیسکانەکان لە پرسی بەکاربردندا نییە بەڵکو لە پرسی هەبوون دایە. خاوەندارێتیی (properity) و هەبوون (possession) هاومانا نین. تۆ دەتوانیت چەند شتێکت هەبێت بەبێ ئەوەی لە مانای دروستی وشەکەدا خاوەنی ئەو شتە بیت. نموونەی هەرە دیاری ئەمەش جەستەی ئێمەیە، کە سەرەڕای ئەوەی خاوەنی جەستەی خۆمانین، بەڵام تەنها دەبێتە خاوەندارێتییەک وەک کۆیلایەتیی، سۆزانیی، کاری بەکرێ و هتد. ئێمە هەروەها هەوامان هەیە هەناسەی پێبدەین بەڵام بەبێ ئەوەی خاوەنی بین. لەبەر ئەوە پێویست بە ئەرگومێنتی یاسایی دەربارەی هەبوون و بەکاربردن لەڕێگای دانانی لە چوارچێوەی "ماف"ی دواجارەکیی بۆ خۆراک، جلوبەرگ و هەر شتێکی دیکە ناکات. بۆ نموونە، گەیشتن بەخۆراک، دەبێت لەسەر پێداویستیی بۆ مانەوە و بژێوی دامەزرابێت نەک لەسەر بنەمای توانای کڕینی خۆراک یان جۆرێکی دیکەی مافەکانی بەرگریکردن بەسەر خۆراکەوە. بانگەشەی مافەکان تەنها ئەو کاتە زەروورین کە

کەسێک ***دژی*** دروستکردنی وەها بانگەشەیەک بووەستێتەوە. بانگەشەی مافەکان گریمانەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە ئەنتاگۆنیست و کێبڕکێکارەکان دەکات – مافەکانم یان تەنانەت مافەکانمان دژی مافەکانی تۆ. لەهەمانکاتدا کۆمۆنیستەکانی ڕەوتە جۆراوجۆرەکان، بە فرانسیسکانەکان و مارکسیستەکانیشەوە، دەڵێن دەبێت هەموو شتەکان هاوبەش بکرێن و بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی هەر یەکێک تەرخان بکرێت، ئەمجۆرە بانگەشە تاکگەراییانە زیادەن. بۆیە ئەو پەیوەندییەی دەبێت بشکێنرێت لەنێوان مافەکان و بەکاربردندا نییە، بەڵکو لەنێوان بەکاربردن و خاوەندارێتیی دایە. و کەواتە هەڵگرتنی پەیوەندییەکانی خاوەندارێتیش بە حەتمیی هەڵگرتن و لەناوبردنی خودی یاساش دەگرێتەوە[62]. بەمانایەکی دیکە، هەرکە بناغە ئابورییەکانی پەیوەندییەکە گۆڕانیان بەسەردا هات، گۆڕانی چۆنایەتیی لە سەرخانیشدا مومکین دەبێت و ڕوودەدات. بەڵام بۆ تێگەیشتن لەمەش، پێویستمان بە تێگەیشتنێکی ماتریالیستیی مێژوویی هەیە، کە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا فرانسیسکانەکان نەیانبوو و ئاگامبێنیش لەمڕۆدا خۆی لێبەدوور دەگرێت.

لە ئێستادا پێدەچێت ڕەشبینییەکەی ئاگامبێن ئەگەری گەڕانەوە و ڕزگارکردنی ئەم "فۆرم-ی-ژیان"ـە ڕەتبکاتەوە و بەسووک و سانایی شوێنی خۆی بۆ ئارەزوویەکی

نۆستالژیانەی سکۆلاستیسیزمی لەدەستچوو خۆشبکات. بۆ نموونە، دەنووسێت: "شوێنگۆڕکێی ئەخلاق و سیاسەت لە مەیدانی کردەوە بۆ ئەو فۆرم-ی-ژیانە، میراتی ڕەهبانییەت تەواو قورس و زەحمەت دەکات، میراتێک کە مۆدێرنیتە لەهەڵگرتنیدا بێتوانا بووە"[63]. لە شوێنێکی دیکەدا ئاگامبێن ئەو پرسیارە دەکات کە ئایا دەکرێت بگەین بە "سیاسەتێکی نا-دەوڵەتخواز" بەسەر "فۆرم-ی-ژیان"دا، و پاشان ناتوانێت هیچ وەڵامێکی ئەم پرسیارە بداتەوە[64]. سەرەڕای ئەمە، پێموایە، ئاگامبێن پرسیارێکی تازە و ڕۆشنکەرەوەی بەدەستەوە داوە دەربارەی ئەوەی چۆن دەتوانین ژیانێکی لەدەرەوەی یاسا و خاوەندارێتیی تایبەتمان هەبێت. بۆ ئەنجامدانی ئەمەش، ئەو بەشدارییەکی گرنگ لە تێگەیاندن و چەمکسازیی ئەڵتەرناتیڤێک بۆ ژیانی بەتاڵ و بەشتکراو دەکات کە ئێستا ئێمە لەنێو سەرمایەداریدا ئەزموونی دەکەین. ئەوەی ئاگامبێن وەک "فۆرم-ی-ژیان" باسی دەکات، بێگومان دەکرێت لەڕێگای زاراوەیەکی زۆر ناسراوەوە ئاماژەی پێبکرێت: کۆمۆنیزم. زۆر گرنگە ئاگامان لەوە بێت کە ئەگەر و چۆن ئاگامبێن وێنەی پەیوەندییەک بۆ نەریتی مارکسیستیی لەسەر ئەم پرسە لە بەرگەکانی دواتری ئەم بەشدارییەدا دەکێشێت و بۆیە ئێمەش بۆ ئەم باوەڕە ئاراستە دەکات، ئەویش بەشی چوارەمی پڕۆژەی ***هۆمۆ ساکەر***ـە. بەڵام گرنگیی پڕۆژەکەی ئەو لەو ڕاستییەدایە کە ئەو خەریکی گەیشتنە بە تەنگژە و

تەحەدایەکی تەواوی ئامێر و ئەپارەتووسی دەوڵەت و لەوانەیە بکرێت دەستپێکێک بێت بۆ فۆرمولەبوونی ڕوانگەیەکی یەکگرتوو لەسەرووی ئەو شتەوە کە دەبینرێت.

دەرەنجام

ئەم وتارە بەزەرووریی مامەڵەی لەگەڵ هەنوکەییترین و بەشێوەیەکی فیکریی ڕەهەندی پێشڕەوانەی پڕۆژەکەی ئاگامبێن کردووە، مامەڵەی لەگەڵ دەرەنجامی زۆرێک لەو بەشدارییانەی ئەودا کردووە. نووسراوەکانی دەربارەی کولتوور بەگشتیی، وادەکەن فیکری مرۆڤ بوروژێنن و سەرەڕای مەیلەکانی بەئاراستەی پۆستمۆدێرنیزمدا، بێگومان من پێشنیاری کتێبی ***مرۆڤ بەبێ ناوەرۆک***[65] وەک گرنگترین بەشداریی ئەو لەم بوارەدا دەکەم. بۆ ئەوانەی حەزیان لە بواری زمان و ئۆنتۆلۆژیا هەیە، کتێبەکەی زانۆس تسارتالۆدیس بەناوی ***جۆرجیۆ ئاگامبێن: دەسەڵات، یاسا و بەکاربردنی ڕەخنە***[66] بەشدارییەکی قوڵ لەگەڵ ئەم ڕەهەندەی لایەنی ئەکادیمیی ئاگامبێن بەدەستەوە دەدات. لەبەرانبەردا خۆم بەدوورگرتووە لە گفتوگۆکردن لەسەر بەرگی سێیەمی ***هۆمۆ ساکەر: بەجێماوانی ئاوشڤیتز***(یاخود: چی لە ئاوشڤیتز ماوەتەوە)، چونکە لەم کتێبەدا ئاگامبێن ڕێچکەی سەرجەمی بەشەکانی دیکەی

زنجیرەکە بۆ ڕۆیشتن بەڕێگایەکی عیرفانییەتی دەسەڵاتی حاکم لەدەستدەدات و لەجیاتی ئەمەش بەشداریی لە بەڕاز و ڕەمزکردنی هۆلۆکۆستدا دەکات[67].

ئاگامبێن بەڕادەیەک، هەمیشە لەڕوانگەی فیکرییەوە وروژێنەر و سەرنجڕاکێشە و کنەکاریی و وردبینییە ئیتیمۆلۆژیی و جینالۆژییەکانی بەگشتیی ئاشکرا و ڕوونن. بەڵام لەلایەکەوە، درزێکی گەورە لەنێوان دۆزینەوەکانی، هەڵکۆڵینی ڕابردو، دەستنیشکانکردنەکانی ئێستای ئەو و لەلاکەی دیکەوە، تێگەیشتنی بۆ هێزە ماتریالییە ڕاستەقینەکان هەیە کە مێژوویان دروستکردووە و کە دەتوانێت لەداهاتوودا کۆمەڵگا بەشۆڕشگێڕیی بکات. بەهەرحاڵ، بەهای ڕەخنەیی کارەکەی ئاگامبێن دەتوانێت هەرچۆنێک بێت کۆمەک بەهەموو ئەو کەسانە بکات کە باوەڕیان بە وەرچەرخانی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵگا هەیە. ئەو پەرەگرافەی دواتر، کە تیایدا ئاگامبێن هۆشداریی دژی قبوڵکردنی "مافی بەرەنگاریی" لە زاراوە یاساییەکان دەدات، وەک نموونەیەک کە لە دەستووری هەنوکەیی ئەڵمانیادا بوونی هەیە، دەقاودەق گرنگیی سەرەکیی کارەکەی ئاگامبێن بۆ ئێمە دەردەخات:

"ئەوە ڕوون و ئاشکرایە... کە ئەگەر بەرەنگاریی ببێتە مافێک یان تەنانەت ئەرکێک (فەرامۆشکردنی دەکرێت سزای لەسەر بێت)، نەک تەنها دەستوور

کۆتایی بە دانانی خۆی وەک بەهایەکی بەتەواوی دەستلێنەدراو و تەواو ئابڵوقەدراو دەهێنێت، بەڵکو هەروەها بژاردە سیاسییەکانی هاووڵاتیانیش کۆتایی دێت کە لەلایەن نۆرمە دادوەریی و مافناسییەکانەوە دیاریکراوە" [68].

ئەگەرچی ئەمە بێگومان ئەو بابەتەیە کە یاسا ڕەوایەتییەکی دیاریکراو دەبەخشێت بە جیاکردنەوەیەکی تەواو نزیک لە یاساگەرایی (لیگالیزم) کە دەکرێت بەشێوەیەکی یەکسان و لەڕوانگەی ئایدیۆلۆژییەوە لەناو چوارچێوەیەکدا کۆت و بەندمان بکات کە دەبێتە بەربەست و ڕێگر لەبەردەم هەر تەحەدایەکی ڕادیکاڵ دژی سیستەمەکە. لەکاتێکدا هەمیشە مەترسیی قبوڵکردنێک لەئارادایە لەلایەن ئۆلترا چەپەوە بۆ ستایسکردنی شکاندنی یاسا لەپێناوی ئامانجی خۆیدا، دەرەنجامێک کە دەکرێت لە بەکارهێنانی چەند فۆرمولەیەکی ئاگامبێندا دەستەبەر ببێت، وا بۆ من دەردەکەوێت کە لە سەرەتای سەدەی بیست و یەکدا تەحەدایەکی ڕاستەقینە لەبەردەمی ئێمەدا لەنێو دیموکراسییە سەرمایەدارییە باڵادەستەکاندایە، کە زۆر توندڕەوانەترە لە توندوتیژیی و سەرکوتیی دەوڵەتیی، ئەویش ئەوەیە کە دژی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و چینی کرێکاری ڕێکخراو نەک لەڕێگای گەڕانەوە بۆ دەوڵەتە پۆلیسییەکان یان فاشیزمەوە بەڵکو بەتەواوی لەنێو

نۆرمەکانی دیموکراسیی سەرمایەداریدا دروستبووە. ئەم دەیەیە لە 11ی سێپتێمبەرەوە بەشێوەیەکی تایبەت ئەم تەحەدایەی خێراتر و زەرووریتر کردووە و ئاگامبێن بەشدارییەکی گەورە لە تێگەیاندنی ئێمە لەم دیاردەیەدا دەکات. بێگومان گەڕانەوە بۆ چەند فۆرمێکی دیکتاتۆرییەت لەنێو دیموکراسییە سەرمایەدارییەکاندا مەحاڵ نییە. و دەبێت ئەمجۆرە مەترسییە ڕوون بکرێتەوە و پیشان بدرێت و نابێت هیچ پرسیارێکیش لەوە بکرێت کە ئێمە دەبێت بەرگریی لەو شتە بکەین کە ئێمە لەنێو نەزمی هەنوکەییدا هەمانە.

ڕوانگەی گرنگی ئاگامبێن بریتییە لە ئاشکراکردنی ئەوەی چۆن حاکمییەتی یاسا، لەڕێگای پەیوەندییە نزیکەکەی بە دۆخی نائاساییەوە، ڕێگای بۆ گەیشتن بە فاشیزم خۆشکردووە، نەک ئەوەی ببێتە دیوار و بەربەستێک لەدژی فاشیزم. هەروەکچۆن ئاگامبێن خۆشی پیشانی دەدات، ملیۆنان ئینسان لەسەر زەوی – پەنابەران، بێ ماڵ و حاڵان، برسییان، گومانلێکراوانی تیرۆر و هتد – کە دەکرێت بۆ بوونی "ژیانی ڕووت" کورت بکرێنەوە و داببەزێنرێن، لانیکەم لە بەشێکیدا، لەڕێگای جیاکردنەوە یاساییەکانیان، جیاکاریی نێوان یاسا و ئاوارتە، بەجۆرێک دامەزراوە کە بەنزیکەیی هیچ مانایەکی نییە. لەبەر ئەوە بۆ وەفاداربوون و پشت بەستن بە زمانی مافەکان و لۆژیکی

یاسا تەنها خزمەت بە سنووردارکردنی ئامانجی ئێمە بۆ بیرکردنەوە و جوڵە نەک تەنها بۆ وەستاندنی ئامێرەکە، بەڵکو لەناوبردنی ئامێرەکە دەکات.

پەراوێزەکان

1. حەزدەکەم سوپاسی زانۆس تسارتالودیس بکەم، مامۆستا و هاوڕێیەکی زۆر گرنگ، کە یەکەم کەس بوو کارەکانی جۆرجیۆ ئاگامبێنی پێناساندم. هەروەها سوپاسێکی زۆرم هەیە بۆ لویس بایمەن، ئەلێکس کالینیکۆسو گارێس دەیل بۆ تێبینیی و بۆچوونە ڕوونەکانیان لەسەر ڕەشنووسی یەکەمی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

2. ***هۆمۆ ساکەر*** بەپێی ڕێکخستنی زنجیرەکە بڵاونەبووەتەوە. لەبەر ئەوە یەک بۆ دوو بۆشایی لە زنجیرەکەدا هەن دەبێت پڕبکرێنەوە و هەروەها زیاتریش کە دەبێت بخرێنە سەر بەرگەکانی سەرەتا. زنجیرەکان ئەم کتێبەکانە دەگرنە خۆیان: هۆمۆ ساکەر: دەسەڵاتی حاکم و ژیانی ڕووت (هۆمۆ ساکەر 1)؛ دۆخی نائاسایی (هۆمۆ ساکەر 2، بەشی 1)؛ پاشایەتیی و شکۆمەندیی: دەربارەی جینالۆجییەکی تیۆلۆژیانەی ئابووریی و حکومەت

(هۆمۆ ساکەر 2، بەشی 2)؛ سوێندی زمان: ئارکۆلۆژیایەکی سوێندخواردن (هۆمۆ ساکەر 2، بەشی 3)؛ ئۆپوس دای: ئارکۆلۆژیایەکی ئەرک (هۆمۆ ساکەر 2، بەشی 5)؛ بەجێماوانی ئاوشڤیتز: شایەتیی و ئەرشیڤ (هۆمۆ ساکەر 3)؛ باڵاترین هەژاریی: حاکمانی ڕەهبانیی و فۆرم-ی-ژیان (هۆمۆ ساکەر 4، بەشی 1).

3: Agamben, 2000, px (Translation modified).

4: Agamben 2005, p87.

5: Schmitt, 2005; Benjamin, 1969.

6: Arendt, 1996.

7: Arendt, 1973, mainly chapter nine.

8: Foucault, 1998, Foucault 2008, and Foucault 2009 are the key texts.

9: Agamben, 1998, p71. It might seem odd that one who is “sacred” could be treated in such a manner. But the term meant at the time to be placed outside of society. It later evolved into its present meaning as something that was outside of the everyday or usual, and thus something special and untouchable. Thus to profane is to reunite that which has been made sacred, or reified from everyday use. See the essay “In Praise of Profanation” in Agamben, 2007a.

10: Agamben’s use of the homo sacer has been subject to criticism, with some arguing that the surviving evidence is too obscure to locate its actual meaning in the law of the early Roman republic. See, for example, Fitzpatrick, 2005, and Kiesow, 2005. Agamben’s

response to these criticisms can be found in the essay "What is a Paradigm?" in Agamben, 2009.

11: The ancient Greeks had two words for "life": "Zoé" meant simply the state of any living thing, in other words what we might think of as mere existence. "Bìos" referred to life as a member of the political community, thus involving the endowment of legal status and rights. This distinction was used by Aristotle to define the parameters of life in the home on the one hand, which concerned all including women, children, slaves etc, and on the other hand life in the city which was the preserve of male citizens.

12: Benjamin, 1979, p299.

13: See Kaplan, 1996, which although generally in praise of postmodernism offers an excellent critique of this aspect of its approach.

14: Schmitt, 2005, p5.

15: Zartaloudis, 2010, p146.

16: Agamben, 1998, p115.

17: For example, in the case of Hamdi v. Rumsfeld, 542 U.S. 507 (2004), the US Supreme Court effectively upheld the right of the government to indefinitely detain "enemy combatants" with a mere nod in the direction of the rights of US citizens to a minimal level of due process before being so defined. In the UK the House of Lords, in the case of A and others v. Secretary of State for the Home Department [2004] UKHL 56, ruled against the government's detention without trial of terrorist suspects only on the grounds that it was discriminatory between citizens and non-citizens. But the right of the government to derogate from many aspects of due process in the face of a broadly defined "threat to the life of the nation" was upheld. This decision was later confirmed by the

European Court of Human Rights in A and others v. UK [2009] ECHR 301.

18: Thompson, 1977, p266.

19: Miéville, 2006, stands out as a notable exception to this trend. See also Neocleous, 2006, for an excellent critique of left illusions in law in relation to the state of exception.

20: Kalyvas, 2005, pp115-118.

21: Arendt, 1973, pp290-299.

22: Arendt, 1973, p299.

23: He introduces the concept in Foucault, 1998.

24: Foucault, 2009.

25: Foucault, 2003; Foucault, 1991.

26: The place of law within Foucault's schema has been the focus of an interesting debate. See Hunt and Wickham, 1994, and Golder and Fitzpatrick, 2009. In my opinion, Foucault is somewhat inconsistent on this question. In some works, notably Foucault, 2002, he appears to argue that juridical paradigms are the fundamental basis for modern forms of power. Yet in Foucault, 1991, and elsewhere he suggests that law is merely one of many disciplines along with things such as education and psychiatry, which all play a more or less equal role in the service of power.

27: Schütz, 2008, p 126.

28: Kalyvas, 2005, p112.

29: Kalyvas, 2005, p111.

30: Agamben, 1998, p137.

31: Writing over 20 years later, Schmitt is even more explicit in arguing, from an ultra-right point of view, that the downfall of Western power is rooted in adherence to

bourgeois legal fictions, rather than the more honest criteria of relations based on a clear friend/enemy dichotomy-Schmitt, 2003.

32: Zartaloudis, 2010, pxiv.

33: Agamben, 1998, pp14-15.

34: Benjamin, 1969, p257.

35: Benjamin, 1979, p135.

36: Benjamin, 1979, pp136-137.

37: Benjamin, 1979, p137.

38: Benjamin, 1979, p142.

39: Miéville, 2006, p319, emphasis in original.

40: Benjamin, 1979, pp153-154.

41: Agamben, 1998, p63.

42: I am grateful to Gareth Dale for this point.

43: Power, 2010.

44: Zartaloudis, 2010, pix.

45: Thurschwell, 2005, p173.

46: Agamben, 2007b, p136.

47: In this respect Agamben, 1999b, offers some brilliant critiques of the separation of art from life and the split between “high” and “low” culture in modernity.

48: Agamben, 1993.

49: Agamben, 2011. Although he had earlier touched upon the Franciscan concepts of “form-of-life” and “free (or common) usage” in Agamben, 2000, and Agamben, 2007a, it is in this latest work that he most fully deals with them, and integrates them into his critique of sovereignty. I have used the French translation of this work, as no English one was available at the time of writing. However,

it has since been published in English as The Highest Poverty: Monastic Rules and Form-of-Life (Meridian).

50: Agamben, 2000, pp3-4 (translation modified).

51: Agamben, 2011, p119.

52: Agamben, 2011, p10.

53: Agamben, 2011, p134.

54: Agamben, 2012.

55: Agamben, 2011, p158.

56: Agamben, 2011, pp87-88.

57: Pashukanis, 2002, p79.

58: Tigar, 2000, gives an excellent description of this development in parts II and III.

59: Agamben, 2011, p174.

60: Agamben, 2011, p153.

61: Arendt, 1973, p298.

62: Pashukanis, 2002.

63: Agamben, 2011, p90.

64: Agamben, 2000, pp8-9.

65: Agamben, 1999b.

66: Zartaloudis, 2010.

67: Agamben,1999a. Zizek makes a very good critique of this sort of mystification in Zizek, 2001, p66.

68: Agamben, 2005, p11.

References

Agamben, Giorgio, 1993, *The Coming Community* (University of Minnesota).

Agamben, Giorgio, 1998, *Homo Sacer*: *Sovereign Power and Bare Life* (Stanford University).

Agamben, Giorgio, 1999a, *Remnants of Auschwitz*: *The Witness and the Archive* (Zone).

Agamben, Giorgio, 1999b, *The Man Without Content* (Stanford University).

Agamben, Giorgio, 2000, *Means Without Ends*: *Notes on Politics* (University of Minnesota).

Agamben, Giorgio, 2005, *State of Exception* (University of Chicago).

Agamben, Giorgio, 2007a, *Profanations* (Zone).

Agamben, Giorgio, 2007b, *Infancy and History*: *On the Destruction of Experience* (Verso).

Agamben, Giorgio, 2009, *The Signature of All Things* (Zone).

Agamben, Giorgio, 2011, *De la très haute pauvreté*: *Règles et forme de vie* (Rivages).

Agamben, Giorgio, 2012, *Opus Dei*: *Archéologie de l'office* (Seuil).

Arendt, Hannah, 1973, *The Origins of Totalitarianism* (Harvest).

Arendt, Hannah, 1996, "We Refugees" in Marc Robinson (ed), *Altogether Elsewhere*: *Writers on Exile* (Harvest).

Benjamin, Walter, 1969, "Theses on the Philosophy of History" in *Illuminations* (Schocken).

Benjamin, Walter, 1979, "Critique of Violence", in *One Way Street and Other Writings* (NLB).

Fitzpatrick, Peter, 2005, “Bare Sovereignty: Homo Sacer and the Insistence of Law”, in Andrew Norris (ed), *Politics*, *Metaphysics and Death*: *Essays on Giorgio Agamben’s* Homo Sacer (Duke University).

Foucault, Michel, 1991, *Discipline & Punish*: *The Birth of the Prison* (Penguin).

Foucault, Michel, 1998, *The Will to Knowledge*: *The History of Sexuality*, *Volume One* (Penguin).

Foucault, Michel, 2002, “Truth and Juridical Forms”, in *Power*: *Essential Works of Foucault 1954–1984*, Volume 3 (Penguin).

Foucault, Michel, 2003, *The Birth of the Clinic* (Routledge).

Foucault, Michel, 2008, *The Birth of Biopolitics*: *Lectures at the Collège de France 1978–1979*, (Palgrave Macmillan.

Foucault, Michel, 2009, *Security*, *Territory*, *Population*: *Lectures at the Collège de France 1977–1978* (Palgrave Macmillan).

Golder, Ben, and Peter Fitzpatrick, 2009, *Foucault’s Law* (Routledge).

Hunt, Alan, and Gary Wickham, 1994, *Foucault and Law*: *Towards a Sociology of Law as Governance* (Pluto).

Kalyvas, Andreas, 2005, “The Sovereign Weaver: Beyond the Camp”, in Andrew Norris (ed), *Politics*, *Metaphysics and Death*: *Essays on Giorgio Agamben’s* Homo Sacer (Duke University).

Kaplan, Caren, 1996, *Questions of Travel*: *Postmodern Discourses of Displacement* (Duke University).

Kiesow, Rainer Maria, 2005, "Law and Life", in Andrew Norris (ed), *Politics*, *Metaphysics and Death*: *Essays on Giorgio Agamben's* Homo Sacer (Duke University).

Miéville, China, 2006, *Between Equal Rights*: *A Marxist Theory of International Law* (Pluto).

Neocleous, Marc, 2006, "The Problem with Normality: Taking Exception to 'Permanent Emergency'", *Alternatives*: *Global*, *Local*, *Political*, volume 31, number 2 (April).

Pashukanis, Evgeny, 2002, *The General Theory of Law and Marxism* (Transaction).

Power, Nina, 2010, "Potentiality or Capacity? Agamben's Missing Subjects", *Theory* & *Event*, volume 13, number 1.

Schmitt, Carl, 2003, *The* Nomos *of the Earth in the International Law of the* Jus Publicum Europaeum (Telos).

Schmitt, Carl, 2005, *Political Theology*: *Four Chapters on the Concept of Sovereignty* (University of Chicago).

Schütz, Anton, 2008, "The Fading Memory of Homo Non Sacer", in Justin Clemens, Nicholas Heron and Alex Murray (eds), *The Work of Giorgio Agamben*: *Law*, *Literature*, *Life* (Edinburgh University).

Thompson, EP, 1977, *Whigs and Hunters*: *The Origin of the Black Act* (Peregrine).

Thurschwell, Adam, 2005, "Cutting the Branches for Akiba: Agamben's Critique of Derrida", in Andrew Norris (ed), *Politics*, *Metaphysics and Death*: *Essays on Giorgio Agamben's* Homo Sacer (Duke University).

Tigar, Michael E, 2000, *Law and the Rise of Capitalism* (Monthly Review).

Zartaloudis, Thanos, 2010, *Giorgio Agamben*: *Power*, *Law and the Uses of Criticism* (Routledge-Cavendish).

Zizek , Slavoj, 2001, *Did Somebody Say Totalitarianism*? (Verso).